

Tartalom

Bevezetés	3
Főbb megállapítások	4
1. A jövedelmi helyzet	6
1.1. Makrogazdasági környezet és a jövedelmek alakulása	6
1.2. Jövedelemszerkezet	6
1.3. Jövedelmi tizedek szerinti különbségek	8
1.4. Háztartástípusok szerinti különbségek	8
1.5. Korcsoportok és iskolai végzettség szerinti különbségek	9
1.6. Régiók szerinti különbségek	10
1.7. A háztartások jövedelemvárásai	11
1.8. Jövedelmi egyenlőtlenségek	11
2. Szegénység, társadalmi kirekesztődés	15
2.1. A szegénység fogalma, mérése	15
2.2. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés	15
2.3. A legveszélyeztetettebb társadalmi csoportok	17
2.3.1. Korcsoportok szerint	17
2.3.2. Háztartástípusok szerint	18
2.3.3. Iskolai végzettség szerint	18
2.3.4. Gazdasági aktivitás szerint	19
2.3.5. A romák szegénysége	20
2.4. A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés három dimenziója	20
2.4.1. Relatív jövedelmi szegénység	20
2.4.2. Súlyos anyagi depriváció	22
2.4.3. Nagyon alacsony munkaintenzitás	23
2.5. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés az Európai Unióban, 2015	23
3. A háztartások fogyasztása	27
3.1. A háztartások fogyasztási kiadásai, nagysága és szerkezete	27
3.1.1. A fogyasztás nagyságának és belső szerkezetének időbeni alakulása	27

3.1.2. A háztartások fogyasztási kiadásai, 2015	31
3.1.3. A háztartások fogyasztása a különböző társadalmi csoportokban	33
3.1.4. A háztartások tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottsága.....	36
3.2. A háztartások kiadásainak új megközelítése: a teljes kiadás számbavétele.....	36
4. Szubjektív jóllét	39
4.1. Az élettel való elégedettség.....	39
4.2. Bizalom.....	41
4.3. Biztonságérzet közterületen	42
Fogalomtár	44
Táblák (Stadat)	
Elérhetőségek	

BEVEZETÉS

A kiadványban megjelenő elemzések a háztartási költségvetési és életkörülmény felvétel (HKÉF) 2016. évi előzetes adatain alapulnak. Az adatfelvételre 2016. március 1-je és 2016. május 10-e között került sor, 8003 sikeres háztartási kérdőívet töltöttek ki a válaszadók, illetve 15 826 személyi szintű interjú készült a háztartások 16 éves és idősebb tagjaira vonatkozóan.

A felvétel eszmei időpontja 2016. március 1-je. A korábbi gyakorlatnak megfelelően a kérdések egy része erre az időpontra vonatkozik, néhány esetben azonban – amikor valamilyen periódusra vonatkozik a kérdés – a referenciaidő eltér ettől. Erre a legfontosabb példát a jövedelmi, illetve fogyasztási adatok jelentik, amelyek mindig a kikérdezést megelőző teljes évre vonatkoznak, jelen esetben 2015 egészére.¹

Kiadványunk célja, hogy átfogó képet nyújtson a magyarországi háztartások életszínvonaláról, illetve életkörülményeiről. A KSH e felvétel révén évről évre adatokat gyűjt a háztartások jövedelmi viszonyairól, fogyasztási szokásairól, valamint egyéb jellemzőiről. Ezek egyrészt alapját képezik az Európai Unió jövedelemre, illetve életkörülményekre vonatkozó harmonizált statisztikáinak (EU-SILC), másrészt részletes információkat szolgáltatnak a háztartások kiadásairól, illetve fogyasztási jellemzőiről is.

A kiadvány a felvétel célkitűzéseivel összhangban három fő területre összpontosít. Az első fejezetben a főbb jövedelemtípusokat, illetve a jövedelem eloszlásának változását, valamint a különböző társadalmi csoportok jövedelmi helyzetét mutatjuk be. A második fejezet tárgya a szegénység és a társadalmi kirekesztődés. Ebben a fejezetben az Európai Unió tagországaiban alkalmazott különböző szegénységi mutatók alapján azt vizsgáljuk, hogy miként változott a legszegényebbek helyzete Magyarországon. Bemutatjuk a szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés indikátorát, ami az EU2020 stratégia keretében a szegénység elleni küzdelemre vonatkozóan megfogalmazott célok monitorozásának legfontosabb mérőszáma. A harmadik fejezetben azt vizsgáljuk, hogy a fogyasztás színvonala és szerkezete miként változott, továbbá, hogy a különböző jövedelmi helyzetű, illetve egyéb csoportok fogyasztási jellemzői miként alakultak.

A három fő téma mellett egy további fejezet kapott helyet a kiadványban, amely a háztartások életkörülményeinek egy különös, szubjektív aspektusára vonatkozóan tartalmaz elemzéseket. Az előző évekhez hasonlóan így idén is külön fejezet foglalkozik az életkörülmények szubjektív megítélésnek indikátoraival.

¹ Kiadványunkban következetesen azt az évet említjük, amelyre az adott adat vonatkozik. Ez eltér az Eurostat adatközlési gyakorlatától, mert az Eurostat mindig a felvétel évét tünteti fel, és nem a vonatkozási időszakot.

FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSOK

Jövedelmi viszonyok

2015-ben a háztartások jövedelmi helyzete javult, mind színvonala, mind szerkezete pozitív irányban változott. Az egy főre jutó éves átlagos bruttó jövedelem 1 millió 440 ezer forintot tett ki, 4,8%-kal magasabbat a 2014. évinél. Az egy főre jutó éves nettó jövedelem átlagosan 1 millió 150 ezer forint volt, 4,6%-kal meghaladta az előző évit. A fogyasztói árak 0,1%-os csökkenése miatt 2015-ben a reáljövedelem 4,7%-kal nőtt. 2015-ben az előző évihez képest 68,2%-ról 69%-ra emelkedett a munkajövedelmek részaránya, és csaknem 1 százalékponttal, 29%-ra csökkent a transzfer jellegű jövedelmek aránya az összes jövedelmen belül.

2015-ben a háztartások egy főre vetített éves bruttó munkajövedelme (994 ezer forint) 6,1%-kal nőtt 2014-hez képest, míg az egy főre jutó éves társadalmi jövedelmek átlagosan 418 ezer forintot tettek ki, és 2,2%-kal meghaladták az előző évit.

2015-ben az alsó négy jövedelmi tizedben élők nettó jövedelme nőtt a legnagyobb ütemben, 5–6% körüli mértékben, míg a két legfelső decilisben volt a legkisebb a növekedés, sorrendben 4,2% és 3,7%-os. A középső jövedelmi rétegekben az országos átlag körüli volt a jövedelemnövekedés mértéke.

Szegénység, társadalmi kirekesztődés

2015-ben az előző évhez képest 1,9 százalékponttal tovább csökkent a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya. A teljes népesség 26,3%-a, azaz 2 millió 541 ezer ember volt a szegénység vagy kirekesztődés legalább egy dimenziója szerint hátrányos helyzetben. A legrosszabb kilátásokkal rendelkezők, vagyis azok aránya, akik mindhárom dimenzióban együttesen voltak érintettek, a 2014. évi 3,0%-ról 1,9%-ra csökkent, és 185 ezer főt tett ki.

2015-ben a jövedelmi szegénységi arány 14,5% volt, 0,4 százalékponttal kevesebb, mint 2014-ben. Összesen 1 millió 398 ezer fő élt a szegénységi küszöb alatti, vagyis évi 887 ezer forintnál kisebb egy fogyasztási egységre jutó jövedelemből.

A legnagyobb mértékű javulás a gyermekszegénység területén következett be, a 18 év alattiak körében a szegénységi arány 25%-ról 19,9%-ra csökkent, ami 5,1 százalékpontos javulás 2014-hez képest.

Folytatódott a súlyos anyagi deprivációban élők arányának csökkenése: míg 2014-ben a népesség 19,4%-át érintette, addig 2015-ben 16,2%-át.

Csökkent a munkaszegénységben élők aránya: a teljes népességhez viszonyítva a 0–59 éves korú népesség 6,1%-a tartozott a nagyon alacsony munkaintenzitásúak csoportjába, 1 százalékponttal kevesebben, mint 2014-ben.

A háztartások fogyasztása

2015-ben a háztartások 979 ezer forintos egy főre jutó éves, átlagos fogyasztási kiadása 7,8, az árak változásának hatását is figyelembe véve 7,9%-kal haladta meg az egy évvel korábit. A háztartások három legnagyobb kiadási tétele közül élelmiszerekre és alkoholmentes italokra 240 ezer, lakásfenntartásra és háztartási energiára 210 ezer forintot, közlekedésre és szállításra éves szinten fejenként átlagosan 109 ezer forintot fordítottak. Az év során a közlekedéssel kapcsolatos költségek kivételével a lakosság minden kiadási főcsoportban növelte fogyasztását.

2015-ben a javuló makrogazdasági környezet és foglalkoztatási helyzet, a csökkenő árszínvonal hatására a háztartások fogyasztási szerkezete átalakult. A megélhetéssel kapcsolatos, alapvetőnek tekintett három fogyasztási csoport aránya ebben az évben mindössze 1,7 százalékponttal haladta meg az évezred kezdetétől mért legkedvezőbb, 55,4%-os értéket.

A legszorosabban a jövedelmi helyzettel függ össze a fogyasztás: minél több egy háztartás jövedelme, átlagosan annál többet költ. 2014-hez képest minden réteg fogyasztási szerkezete némileg változott, mert csökkent az alapvető kiadások, az élelmiszer, a lakásfenntartás és a közlekedésre fordított kiadások súlya az összfogyasztáson belül, bár a két szélső réteg között a különbség érdemben nem változott, még mindig jelentős maradt. 2015-ben a legfelső jövedelmi ötödben élők 3,4-szer annyit adtak ki egyéni fogyasztásukra, mint a legalsó ötödbe tartozók.

A szubjektív jóllét

A szubjektív jóllét vizsgálata arról szolgáltat információkat, hogy az emberek miként élik meg mindennapjaikat és érzik magukat. Az étellel való elégedettségre adott válaszok átlagértéke 2016-ban – egy 0–10-es skálán – a felnőtt lakosságra 6,1 pont, statisztikailag megegyezik a korábbi évek adataival (2013: 6,15; 2015: 6,10). Az étellel való elégedettség a fiatal felnőttek körében a legmagasabb, a 45–54 éves korcsoportig az életkor előrehaladtával jelentősen csökken.

Az iskolai végzettség meghatározóan befolyásolja az egyén szubjektív jóllétét, életelégedettségét, az emberekbe vetett bizalmát. Minél magasabb az egyén iskolai végzettsége, annál nagyobb bizalommal fordul az embertársai felé.

A közterületen való biztonságérzet az elmúlt években folyamatosan nőtt hazánkban. A községekben élők 81, a fővárosiak 76%-a nyilatkozott úgy, hogy egyedül, sötétedés után is biztonságban érzi magát lakókörnyezetében.

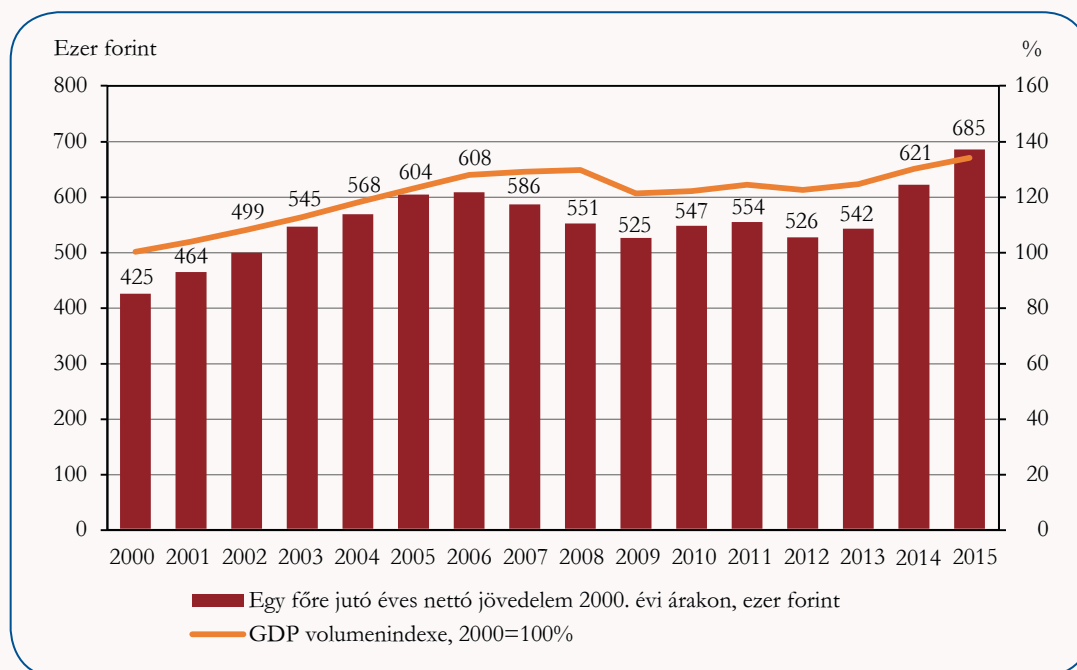
1. A JÖVEDELMI HELYZET

1.1. Makrogazdasági környezet és a jövedelmek alakulása

A lakosság életszínvonalának egyik legfontosabb jellemzője a háztartások jövedelmi helyzete, vagyis a háztartások számára rendelkezésre álló forrás nagysága. A jövedelmek dinamikáját leginkább a makrogazdasági környezet és a gazdaság teljesítőképessége határozza meg. A gazdasági fejlődés egyik mutatója a GDP (bruttó hazai termék). A GDP és a háztartási jövedelmek szoros kapcsolatban állnak egymással.

1.1. ábra

A GDP és az egy főre jutó éves nettó jövedelmek alakulása

A 2015. évi gazdasági környezet, a 3,1%-os gazdasági növekedés, a belső és külső egyensúly, az 55,9%-os, rekordmagas foglalkoztatási ráta, a 6,6%-ra csökkenő munkanélküliségi ráta, valamint az infláció megszűnése mind kedvezően befolyásolták a háztartások jövedelmi helyzetét.

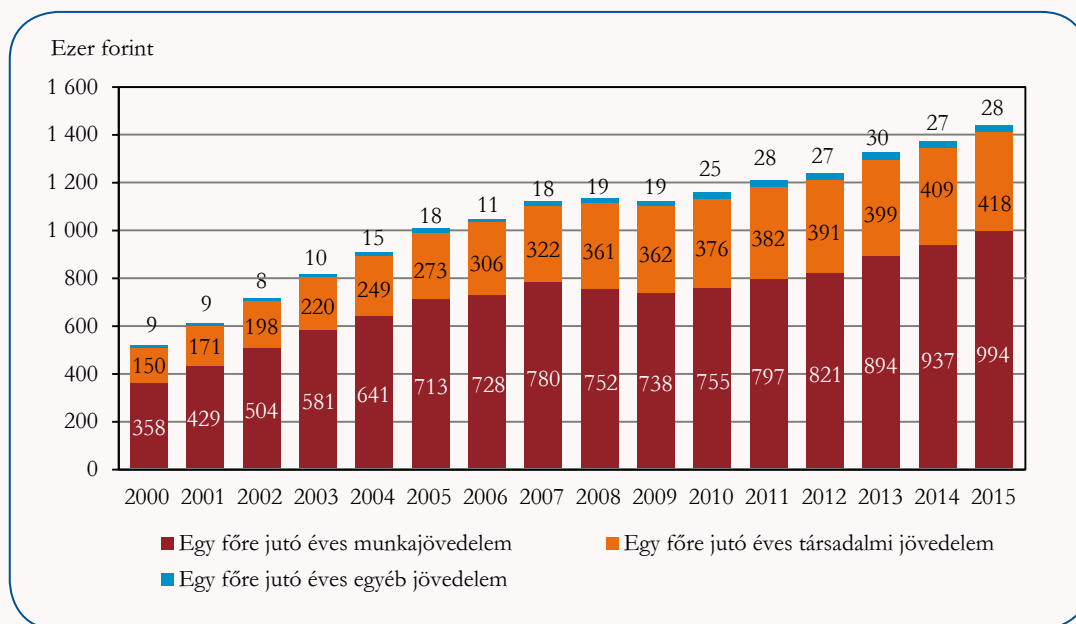
Az egy főre jutó éves átlagos bruttó jövedelem 1 millió 440 ezer forintot tett ki, 4,8%-kal magasabb a 2014. évinél. Az egy főre jutó éves nettó jövedelem átlagosan 1 millió 150 ezer forint volt, 4,6%-kal meghaladta az előző évit. A fogyasztói árak 0,1%-os mérséklődése mellett 2015-ben a reáljövedelem 4,7%-kal nőtt.

1.2. Jövedelemszerkezet

A háztartási jövedelmek három legjelentősebb típusát a munkajövedelmek, a társadalmi jövedelmek és az egyéb jövedelmek alkotják. Az elmúlt években kissé átalakult a háztartások jövedelemszerkezete. 2015-ben az előző évihez képest 68,2%-ról 69%-ra nőtt a munkajövedelmek részaránya, és 29,8%-ról 29,0%-ra csökkent a transzfer jellegű, társadalmi jövedelmek aránya az összes jövedelmen belül. Az egyéb jövedelmek (pénzügyi bevételek, háztartások egymás közötti pénzmozgásából eredő jövedelmek) az elmúlt években állandó, 2% körüli részarányt képviselt.

1.2/a. ábra

Az egy főre jutó éves bruttó jövedelmek alakulása

1.2/b. ábra

Az egy főre jutó éves bruttó jövedelmek megoszlása

2015-ben a háztartások egy főre vetített éves bruttó munkajövedelme 6,1%-kal nőtt 2014-hez képest, és 994 ezer forintot tett ki.² A munkavégzésből származó jövedelem nagy részét (88,6%) a munkaviszonyból származó jövedelem alkotta, aminek egy főre vetített éves összege 880 ezer forint volt, 6,6%-os éves növekedés mellett. A fejenkénti éves vállalkozói jövedelem 112 ezer forintot tett ki, 1,6%-kal volt magasabb, mint 2014-ben. Az egy főre jutó éves társadalmi jövedelmek átlagosan 418 ezer forintot tettek ki, és 2,2%-kal meghaladták az előző évet. A szociális juttatások 81,4%-át a nyugdíjak és nyugdíjszerű ellátások jelentették. A társadalmi jövedelmek további 14,6%-át a gyermekneveléshez kapcsolódó ellátások tették ki, amelynek egy főre számított évi 61 ezer forintos összege 4%-kal magasabb az előző évinél.

² Itt nem csupán azokat vesszük figyelembe, akiknek volt munkajövedelme, hanem a teljes népességet.

1.3. Jövedelmi tizedek szerinti különbségek

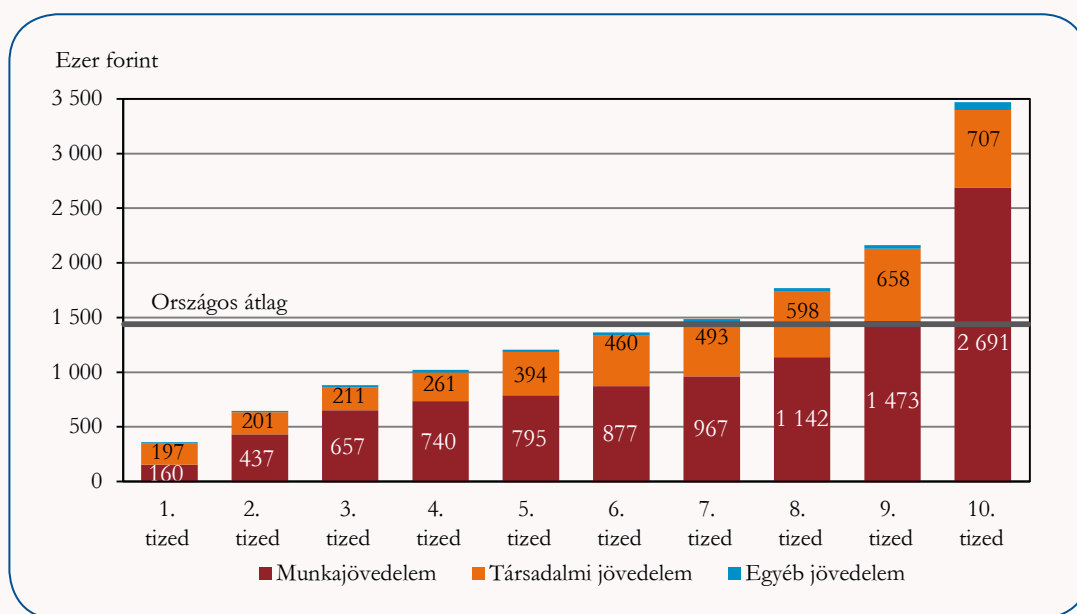
Eltérően változott az egyes szinteken élők jövedelme 2015-ben: az alsó négy jövedelmi tizedben élők nettó jövedelme nőtt a legnagyobb ütemben, 5–6% körüli mértékben, míg a két legfelső decilisben volt a legkisebb a növekedés, sorrendben 4,2 és 3,7%-os. A középső jövedelmi rétegekben az országos átlag körüli volt a jövedelemnövekedés mértéke.

A legalsó jövedelmi decilisben az egy főre jutó éves nettó jövedelem 334 ezer forint volt, az országos átlag 29%-át tette ki. A legfelső tizedben ugyanez 2 millió 743 ezer forint volt, az átlag 2,4-szerese.

A legszegényebb réteg háztartásai esetében a szociális jövedelmek a bruttó jövedelem kicsit több mint felét tették ki, míg minden más rétegnél ez az arány 20 és 30% közötti. Ennek megfelelően a legalacsonyabb jövedelműek körében a bevételeik sokkal kisebb hányada származik munkából: csupán 44%. Ez a jövedelemszerkezet rendkívül kedvezőtlen, megnehezíti a szegénységből való kitörést.

1.3. ábra

Az egy főre jutó éves bruttó jövedelmek megoszlása az egyes jövedelmi tizedekben, a jövedelem típusa szerint, 2015

1.4. Háztartástípusok szerinti különbségek

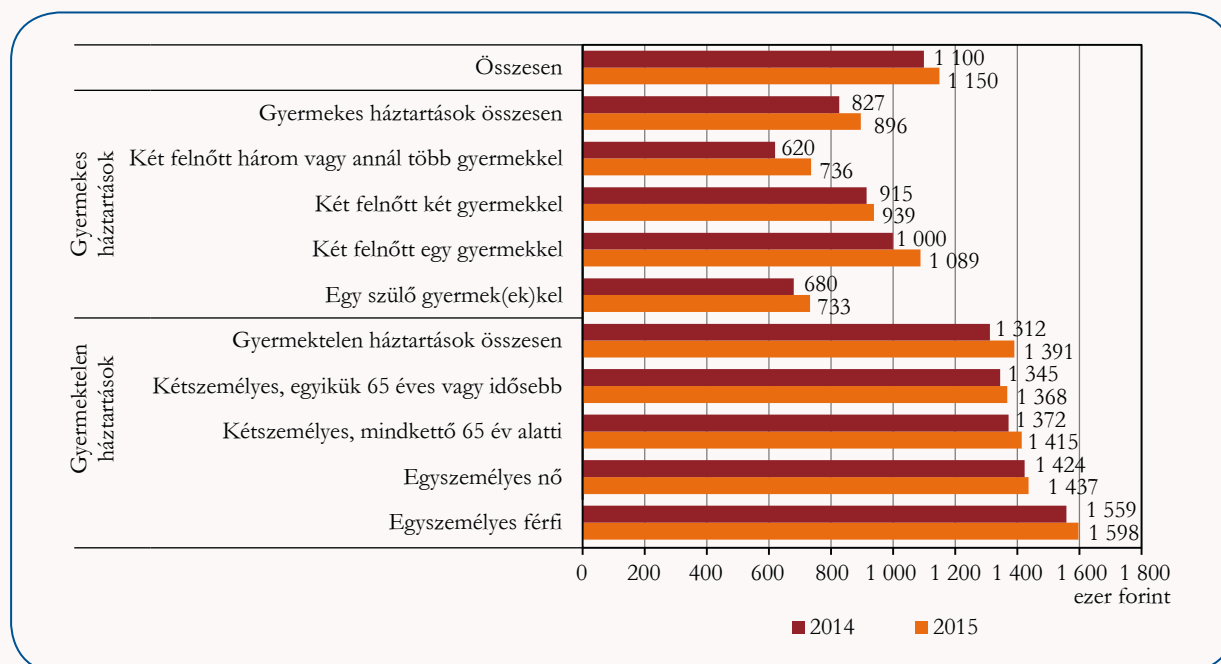
A háztartások jövedelmi helyzete jelentősen eltér, attól függően, hogy milyen a családszerkezetük.

A legjelentősebb differenciáló tényező, hogy nevelnek-e gyermeket a háztartásban. 2015-ben az összes háztartás 30%-ában élt gyermek. Az elmúlt években a családpolitikai intézkedések hatására a gyermekes háztartások jövedelmi hátránya fokozatosan mérséklődött, de a gyermektelen háztartások továbbra is kedvezőbb jövedelmi helyzetben vannak. 2015-ben az egy főre jutó éves nettó jövedelem a gyermektelen háztartásokban 1 millió 391 ezer forint volt, a 2014. évinél mintegy 6%-kal több. Ez a jövedelmi színvonal az országos átlagot 21%-kal haladta meg. A gyermekesek egy főre jutó éves nettó jövedelme 8,3%-kal emelkedett, és 896 ezer forintot tett ki. A gyermekes háztartások közül a legnagyobb mértékben a három és annál több gyermekesek jövedelmi helyzete javult, nettó jövedelmük fejenként 18,7%-kal emelkedett 2014-hez képest. Továbbra is a legrosszabb jövedelmi helyzetben az egyszülős háztartások vannak, egy főre jutó éves nettó jövedelmük az országos átlag kétharmadát sem érte el (63,7%).

1.4. ábra

A gyermekes és gyermektelen háztartások egy főre jutó éves nettó jövedelmének alakulása

Legkedvezőbb helyzetben az egyszemélyes háztartások, azon belül is az egyedülálló férfiak voltak 2015-ben. Egy főre jutó éves nettó jövedelmük 1 millió 598 ezer forintot tett ki, ami 39%-kal meghaladta az országos átlagot. Az egyedülálló nőké ettől 10%-kal elmaradva 1 millió 437 ezer forint.

2015-ben 1 millió 263 ezer nyugdíjas háztartásban³ 1 millió 837 ezer nyugdíjas élt. Egy főre jutó éves nettó jövedelmük 1 millió 268 ezer forint volt, 1,8%-kal több a 2014. évinél. Jövedelmi színvonaluk az országos átlagot 10,3%-kal haladta meg.

1.5. Korcsoportok és iskolai végzettség szerinti különbségek

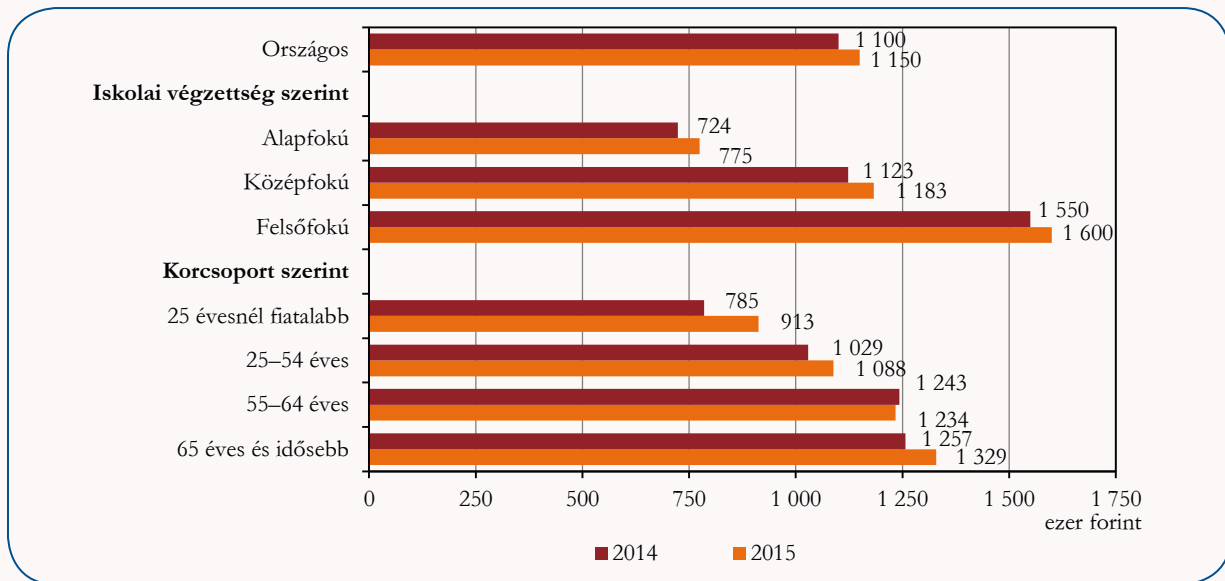
A háztartások egy főre jutó nettó jövedelme a referenciaszemély korának emelkedésével nő. 2015-ben a 25 év alattiak éves nettó jövedelme 20%-kal elmaradt az országos átlagtól, viszont 2014-hez képest a legnagyobb mértékben az ő jövedelmük nőtt (116,3%-kal). A 25 és 54 éves korcsoport jövedelmi szintje közel elérte az országos átlagot (94,6%), az 55 és 65 éves korosztályé 7,3%-kal meghaladta azt.

A jövedelem, a foglalkoztatottság és az iskolázottság szoros kapcsolatban állnak egymással. Minél magasabb az egyén iskolai végzettsége, annál nagyobb eséllyel tud aktív és sikeres szereplő lenni a munkaerőpiacon, és annál magasabb jövedelemmel rendelkezik. 2015-ben a felsőfokú végzettségűek egy főre jutó éves nettó jövedelme 1 millió 600 ezer forint volt, közel 40%-kal meghaladta az országos átlagot. A középfokúak nettó jövedelme egy főre vetítve 1 millió 183 forintot tett ki, az átlagnak megfelelőt. Jóval elmaradt ettől az alacsonyabb iskolai végzettségűek átlagos fejenkénti nettó jövedelme, ami éves szinten 775 ezer forint.

³ A nyugdíjas háztartások közé azok a háztartások tartoznak, amelyeknek van nyugdíjas tagja, és nem él közöttük egyetlen aktív kereső sem.

1.5. ábra

Az egy főre jutó éves nettó jövedelmek korcsoport és iskolai végzettség szerint

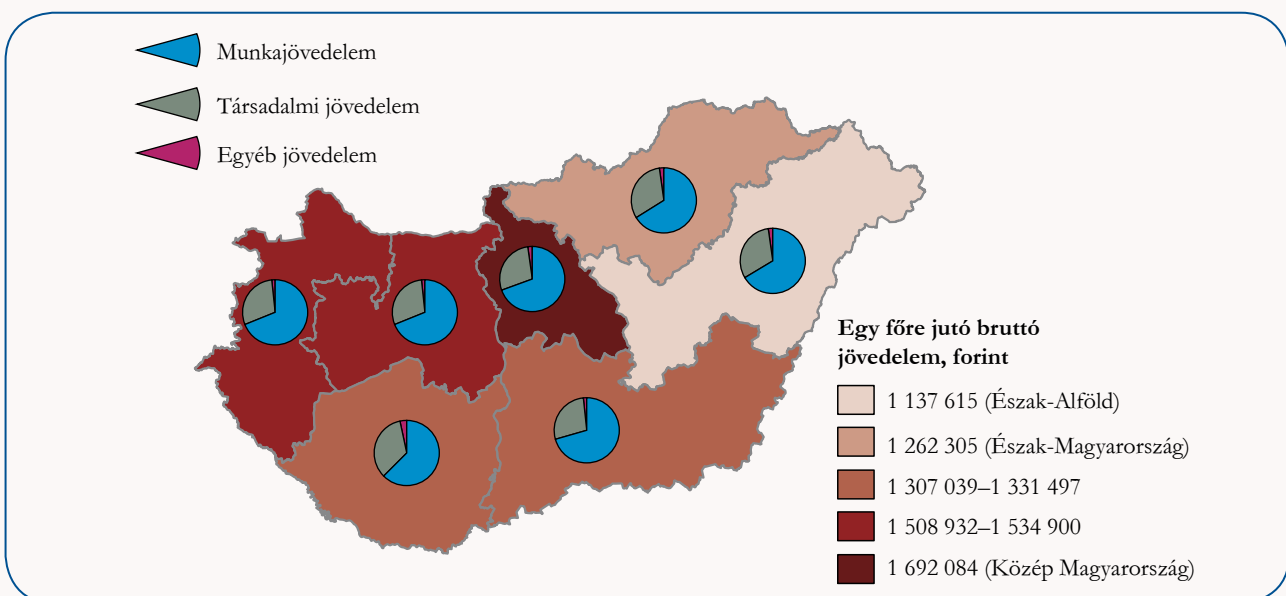
1.6. Régiók szerinti különbségek

A háztartások jövedelmi helyzete az ország különböző régióiban jelentősen különbözik. 2015-ben a legjobb helyzetben továbbra is Közép-Magyarország volt, ahol az egy főre jutó éves átlagos bruttó jövedelem 1 millió 338 ezer forint, 16%-kal magasabb, mint az országos átlag. Legkevesebb éves átlagos jövedelemmel az Észak-Alföld régióban rendelkeztek a háztartások, egy főre vetítve 917 ezer forinttal. A régió lemaradása kismértékben növekedett 2014-hez képest: a jövedelmi szint az országos átlaghoz képest 2015-ben 20,3%-kal alacsonyabb volt, míg 2014-ben 17,3%-kal maradt el az átlagtól. Az országos átlagot meghaladó fejenkénti nettó jövedelemmel Közép- és Nyugat-Dunántúlon rendelkeztek a háztartások (106,5 és 104,6%).

A jövedelemszerkezetet vizsgálva elmondható, hogy a munkából származó jövedelem legnagyobb részarányt Dél-Alföldön képviselt (71,7%), legkisebbet Dél-Dunántúlon, ahol az összes jövedelem 63,6%-át tette ki. A háztartások bevételeiben a szociális transferek részesedése Dél-Dunántúlon és Észak-Magyarországon a legnagyobb, sorrendben 34,0 és 33,1%. Az egy főre jutó munkanélküli ellátások Észak-Magyarországon voltak a legmagasabbak, az összes jövedelem 1,5%-ával.

1.6. ábra

Az egy főre jutó éves bruttó jövedelem és megoszlása régióként, 2015

A háztartások jövedelmi helyzetét jelentősen befolyásolja az is, hogy mekkora településen élnek. 2015-ben a teljes népesség 17,6%-a élt Budapesten, 19,3%-a megyei jogú városokban, 31,3%-a egyéb városokban, és 31,7%-a községekben. Az ország többi részéhez képest Budapesten továbbra is kimagaslik a háztartások jövedelmi színvonala, az egy főre jutó éves nettó jövedelem 1 millió 539 ezer forint volt, egyharmaddal meghaladta az országos átlagot 2015-ben. A megyei jogú városokban is átlagot meghaladó jövedelemmel rendelkeztek a háztartások, fejenként 1 millió 239 ezer forinttal. A kisebb városokban az egy főre jutó átlagos jövedelem 7,8, a községekben 16,5%-kal elmaradt az országos átlagtól. A kedvezőtlenebb anyagi helyzetnek elsősorban a szűkebb munkalehetőség az oka.

1.7. A háztartások jövedelemelvárásai

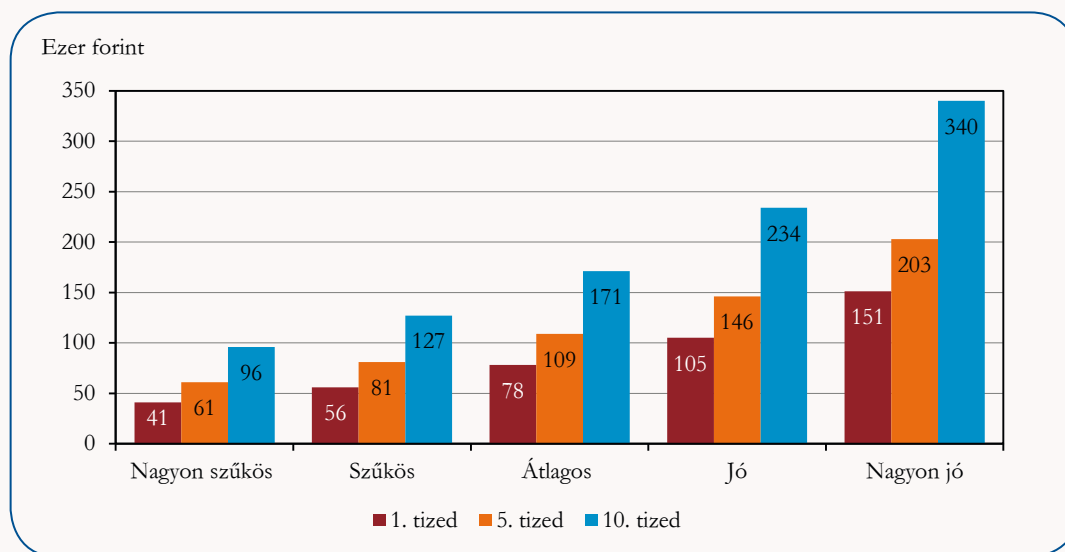
A háztartási adatfelvétel keretében a háztartások néhány szubjektív kérdésre is választ adtak. Közülük az egyik, hogy mekkora havi nettó jövedelemre lenne szükségük a különböző szintű megélhetéshez. A válaszok jól tükrözik, hogy az elvárás szoros kapcsolatban van a háztartás tényleges jövedelmi helyzetével. Minél magasabb jövedelmi színvonalon él a háztartás, annál nagyobb elvárásai vannak.

2015-ben az átlagos megélhetéshez a magyar háztartások havi 114 ezer forint fejenkénti összeget tartottak szükségesnek, ugyanannyit, mint amennyit 2014-ben megjelöltek. A nagyon jó szinthez havi 214 ezer forintot tartottak elegendőnek.

A legelső és a legfelső tizedben élő háztartások közötti jövedelemelvárásai között átlagosan 3,5-szörös az eltérés.

1.7. ábra

A különböző megélhetési szintekhez szükségesnek tartott havi nettó jövedelem, forint/fő, 2015

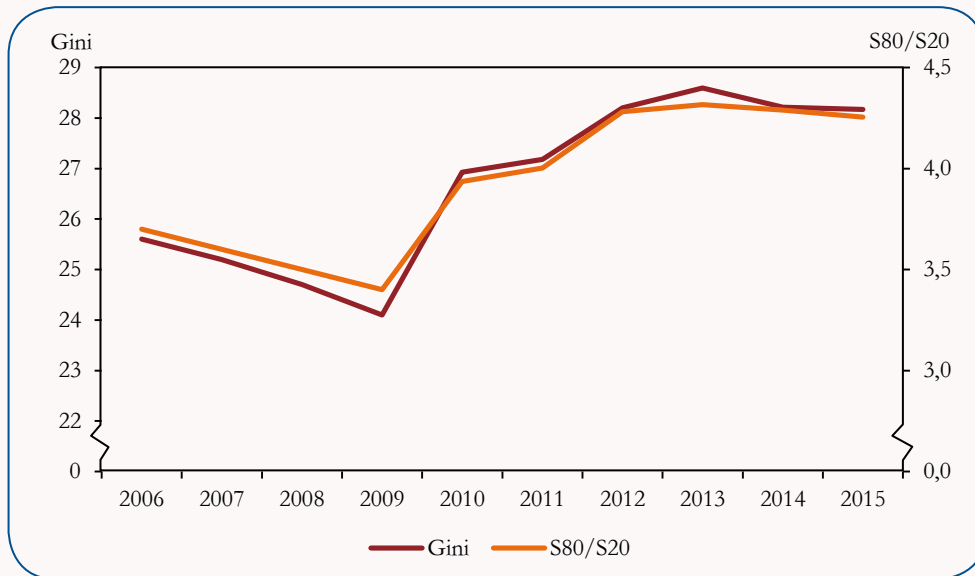

1.8. Jövedelmi egyenlőtlenségek

A gazdaságiérték-termelésből a különböző társadalmi csoportok egymástól eltérő mértékben veszik ki a részüket, az egyenlőtlenségek alakulásában az állami redistribúciónak is jelentős szerep jut. A társadalmi egyenlőtlenségek nagyságának alakulását egy közel egy évtizedes periódusban vizsgáltuk a felső és alsó jövedelmi ötöd hányadosa (S80/S20), valamint a teljes eloszlásra érzékeny Gini-együttható segítségével. A 2000-es évek első felében mindkét mutató az egyenlőtlenségek monoton csökkenéséről tanúskodott, 2009-et követően – jórészt a válság kiteljesedésével párhuzamosan – viszont a társadalmi egyenlőtlenségek növekedése indult meg. Az utóbbi 3 évben ez a folyamat megállt, mindkét mérőszám stagnálást, illetve az egyenlőtlenségek kismértékű csökkenését jelzi. (A Gini-együttható értéke 2012 és 2015 között 28,2, az S80/S20 mutatóé 4,3 körüli értéket vett fel.)

1.8. ábra

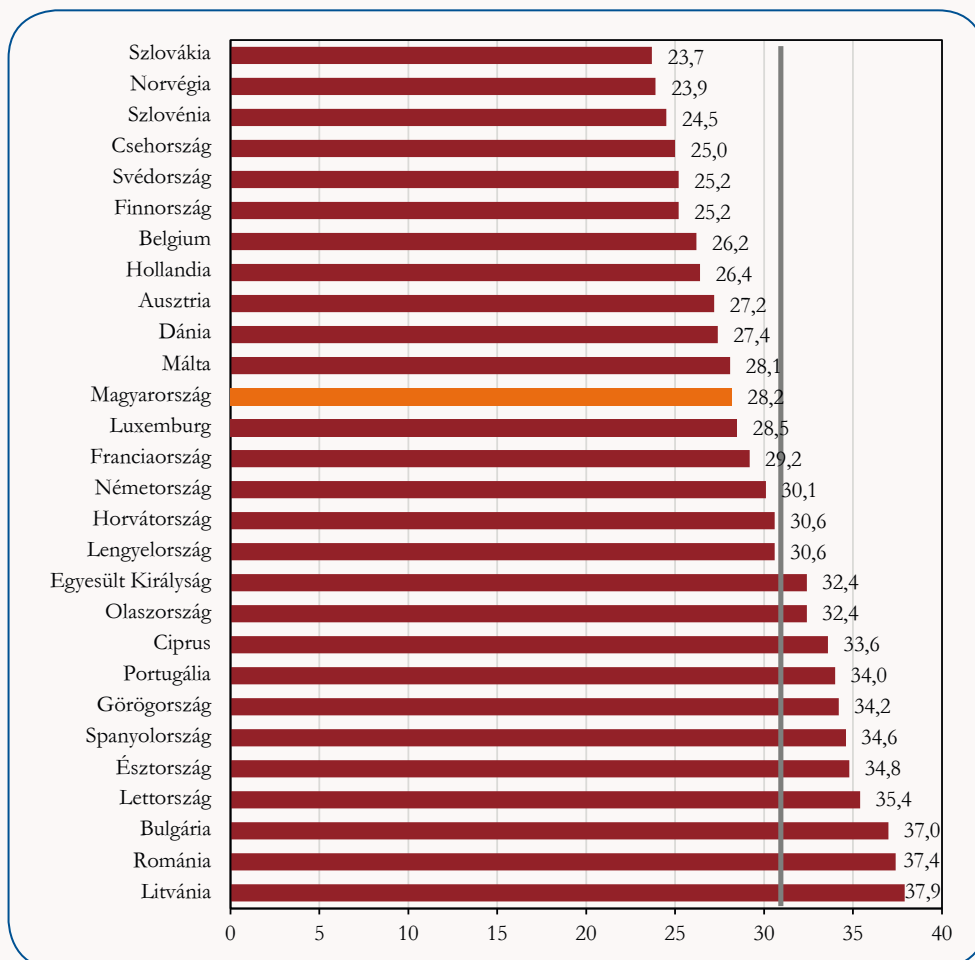
A jövedelemeloszlás egyenlőtlensége az S80/S20 és a Gini-mutató alapján

Hazánk ezekkel az egyenlőtlenségi trendekkel európai viszonylatban a közepesen egyenlőtlen országok közé sorolható. Az unió országai közül a balti államok, valamint Románia és Bulgária jellemezhető a legnagyobb mértékű egyenlőtlenségekkel, míg a „szűkebb” környezetünkben fekvő Szlovénia, Szlovákia és Csehország mellett a skandináv államokban a legalacsonyabbak a jövedelmi egyenlőtlenségek a Gini-együttható alapján.

1.9. ábra

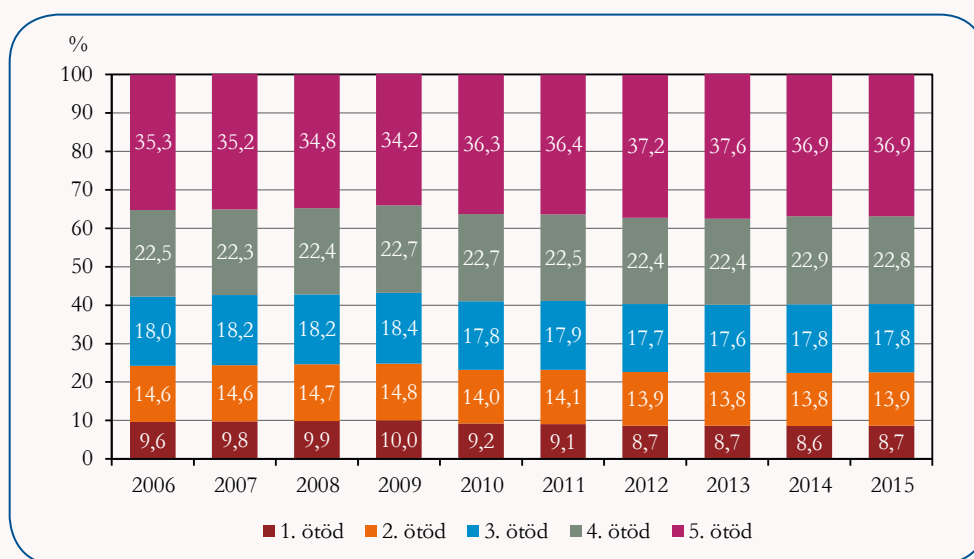
Gini-mutató európai összehasonlításban, 2015

A jövedelemegyenlőtlenségek alakulása úgy is vizsgálható, hogy az egyes jövedelmi ötödök összjövedelemből való részesedésének változását vesszük górcső alá, ezáltal feltárva, hogy az egyenlőtlenségek változása a társadalmon belüli jövedelemmegoszlás mely sajátosságaiból adódik. A jövedelem eloszlása a következő ábra tanúsága szerint az elmúlt tíz év folyamán viszonylag stabil volt, néhány jellemző változásra azonban érdemes utalni. 2006-hoz viszonyítva kismértékben nőtt a legfelső, valamint a 4. jövedelmi ötöd részesedése az összjövedelemen belül, a középső, illetve a két alsó kvintilis ezzel szemben vesztett részarányából. Ezek a folyamatok ugyanakkor nem monoton változások eredményei: 2009-ig a legfelső jövedelmi csoport részesedése csökkenő tendenciát mutatott (2006-ban 35,3, 2009-ben 34,2%), míg a többi ötöd részesedésében növekedés volt megfigyelhető. Említett évtől kezdve ezzel szemben a felső jövedelmi ötöd részaránya 2–3 százalékpontos növekedéssel 36–37, a negyedik ötödé 22,5–23% körül stabilizálódott. A középső, valamint a két alsó jövedelmi csoportok részarányában kisebb csökkenés volt tapasztalható 2012-ig, azóta stagnálás.

1.10. ábra

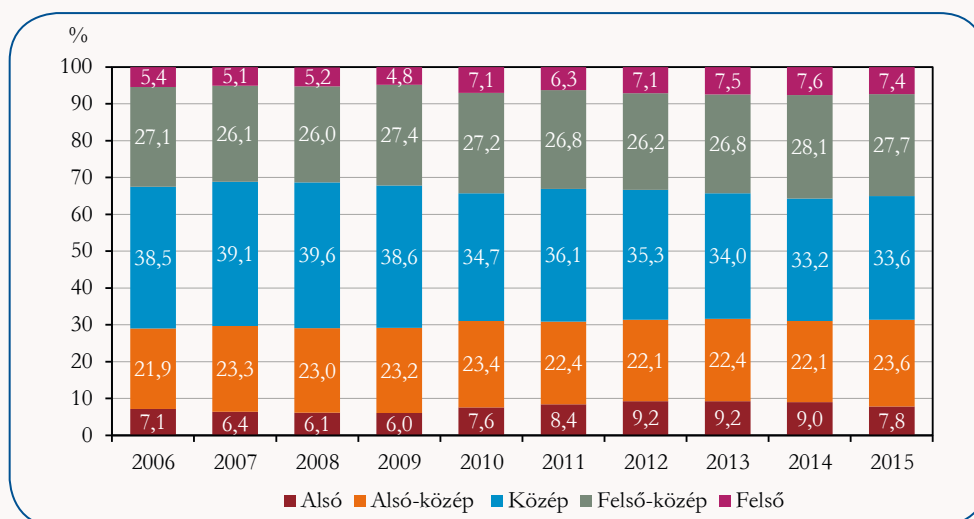
Az egyes jövedelmi ötödök összjövedelemből való részesedése

Ha a társadalom tagjait a mediánjövedelemtől való távolságuk (ld. jövedelmi rétegek a fogalomtárban) öt kategóriába soroljuk, akkor a különböző jövedelmi rétegek társadalmon belüli részarányának alakulását is vizsgálhatjuk. A vizsgált tíz év legszembetűnőbb változása a középréteg súlyának jelentős (38,5%-ról 33,6%-ra történő) visszaesése, ami az utóbbi két évben megállt. Emellett minden társadalmi réteg súlya kisebb mértékben nőtt; habár a múlt évhez képest némileg mérséklődött a felső, a felső-közép, valamint az alsó réteg részaránya a társadalmon belül, az alsó-közép és a középréteg súlya kismértékű növekedést mutatott.

1.11. ábra

A különböző jövedelmi csoportok aránya a népességben belül

A jövedelmi egyenlőtlenségek fontos vetületét képezik a területi egyenlőtlenségek. A következőkben azt hasonlítjuk össze, hogy Magyarország egyes régiói milyen mértékben részesednek hazánk teljes jövedelméből, illetve népességéből. Ezeket idősorosan vizsgálva megállapítható, hogy a népességből való részesedését tekintve Nyugat-Dunántúl, Pest megye, valamint Budapest súlya nőtt (utóbbi 17%-ról 17,6%-ra), míg a többi régió súlya szignifikánsan csökkent 2010-hez képest. A legnagyobb mértékű részaránycsökkenés Észak-Magyarországon ment végbe: míg a régió 2010-ben az ország népességének 12,2%-át tömörítette, addig 2015-re már csak 11,8%-át. A jövedelmek viszonylatában csupán Nyugat-Dunántúlon és Pest megyében ment végbe a részesedések növekedése (mindkét esetben 1 százalékpontot meghaladóan) 2010 és 2015 között, míg a legnagyobb mértékű csökkenés a már említett Észak-Magyarországon és Budapesten tapasztalható.

1.1. tábla

A régiók részesedése az ország népességéből és jövedelméből

(%)

Régió, Budapest, megye	2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	népes- ség	jöve- delem	népes- ség	jöve- delem	népes- ség	jöve- delem	népes- ség	jöve- delem	népes- ség	jöve- delem	népes- ség	jöve- delem
Közép- Dunántúl	11,0	10,8	11,0	10,8	10,9	11,0	10,9	11,2	10,9	11,2	10,9	11,4
Nyugat- Dunántúl	10,0	9,8	10,0	9,9	10,0	10,3	10,0	11,0	10,0	10,7	10,0	11,0
Dél- Dunántúl	9,5	8,5	9,4	8,7	9,4	8,7	9,3	8,3	9,3	8,8	9,2	8,2
Észak- Magyarország	12,2	11,2	12,2	10,9	12,1	10,7	12,0	10,5	11,9	11,0	11,8	10,5
Észak-Alföld	15,1	12,9	15,1	12,8	15,1	12,5	15,0	12,6	15,0	12,6	15,0	12,6
Dél-Alföld	13,1	11,8	13,1	11,7	13,0	12,0	13,0	12,1	12,9	11,7	12,9	11,3
Budapest	17,0	21,9	17,0	21,8	17,2	22,8	17,3	22,0	17,5	22,2	17,6	20,9
Pest megye	12,1	13,0	12,3	13,4	12,4	12,1	12,5	12,2	12,5	11,7	12,6	14,1

A két arányszám (népességhányad, jövedelmehányad) különbségeinek abszolút értéke jelzi a területi egyenlőtlenségek tényét: a legnagyobb inkonzisztenciák Budapesten jelentkeznek, ahol 2015-ben az ország népességének 17,6, jövedelmének 20,9%-a összpontosult (2010-ben ugyanezek az értékek 17, illetve 21,9% voltak). Viszonylag jelentős, 2,4 százalékpontos eltérés mutatkozik Észak-Alföld esetében is, de ebben a régióban a népességhányad képvisel nagyobb arányt (15% és 12,6%). Budapest mellett Pest megyében, valamint Nyugat- és Közép-Dunántúlon volt magasabb a jövedelmekből való részesedés, mint a népességarány, az ország többi részében a népesség súlya a jelentősebb.

2. SZEGÉNYSÉG, TÁRSADALMI KIREKESZTŐDÉS

2.1. A szegénység fogalma, mérése

Az elmúlt évtizedekben a szegénység számos meghatározását alkalmazták. Az első megfogalmazások szerint szegénynek lenni azt jelentette, hogy az egyén vagy közösség nem rendelkezik megfelelő anyagi forrással ahhoz, hogy képes legyen a társadalom által minimálisan elfogadhatónak ítélt életszínvonalat biztosítani saját maga számára. Ezt a definíciót 1975-ben fogalmazta meg az Európa Tanács. 1984-ben az Európai Bizottság finomította a definíciót; az anyagi megközelítésen túl már megnevezték a kulturális és társadalmi források hiányát is, mint a szegénység megjelenési formáját. Az évek során egyre tágabb értelmezést kapott a szegénység definíciója.

A szegénység elleni európai küzdelem mindezekig legfontosabb mérföldkövének a 2010-ben kidolgozott Európa 2020 (EU2020) stratégiát tekinthetjük, amelynek elsődleges célkitűzése, hogy 2020-ra az Európai Unió egész területén összesen legalább **20 millió fővel csökkenjen azok száma, akiket érint a jövedelmi szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata**.

A fejlett társadalmakban a szegénységet elsősorban relatív kategóriaként lehet értelmezni. Ez azt jelenti, hogy az érintett egyén valaki máshoz képest tekinthető szegénynek, vagy érzi magát szegénynek, a társadalom egyéb tagjaihoz képest szenved valamiben hiányt.

A 2001-ben kidolgozott laekeni indikátorrendszer továbbfejlesztésével jöttek létre 2010-ben az unióban a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés mérésének jelenleg használt egységes mutatószámai. Az indikátorok kidolgozásának fő alapelve az volt, hogy a szegénység egyes összetevőit a lehető legszélesebb értelemben vegyék számításba, ellentétben a korábbi, elsősorban jövedelmi megközelítéssel. Az indikátorrendszer fő mutatószáma a **szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya** (AROE: At Risk of Poverty or Social Exclusion).

Az összetett szegénységi mutató három részindikátort foglal magába:

1. **relatív jövedelmi szegénységben élők aránya,**
2. **súlyos anyagi deprivációban élők aránya,**
3. **nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya (munkaszegénység).**

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitéteknek tekintjük azokat, akik a három részmutató közül legalább egyben érintettek. Ez az indikátor a korábban alkalmazott módszertanhoz képest tágabb kört sorol a szegények közé. E kategóriába tartozónak számít az az egyén is, aki bár jövedelmi helyzetét tekintve nem szegény, megteheti, hogy nem dolgozik (pl. vagyonából él), viszont a nagyon alacsony munkaintenzitási mutatója következtében bekerül a munkaszegények közé.

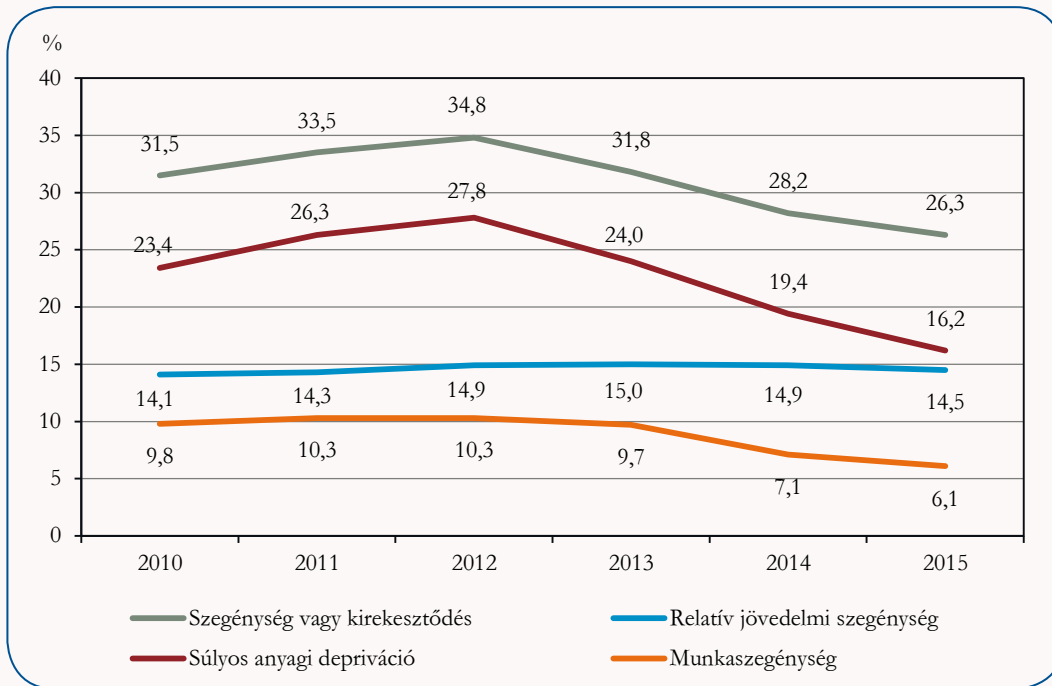
2.2. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés összetett mutató használata lehetőséget teremt arra, hogy a szegénységet ne kizárólag a jövedelemhiánnyal azonosítsuk. A szegénységi küszöb alatti jövedelemmel rendelkezők mellett a mutató a szegények közé sorolja a javak és szolgáltatások piacáról, valamint a munkaerőpiacról kiszorultakat is.

2015-ben – az előző évek trendjeit követve – 1,9 százalékponttal csökkent a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya 2014-hez képest. A teljes népesség 26,3%-át, azaz 2 millió 541 ezer embert érintett a szegénység vagy kirekesztődés legalább egy dimenziója.

2.1. ábra

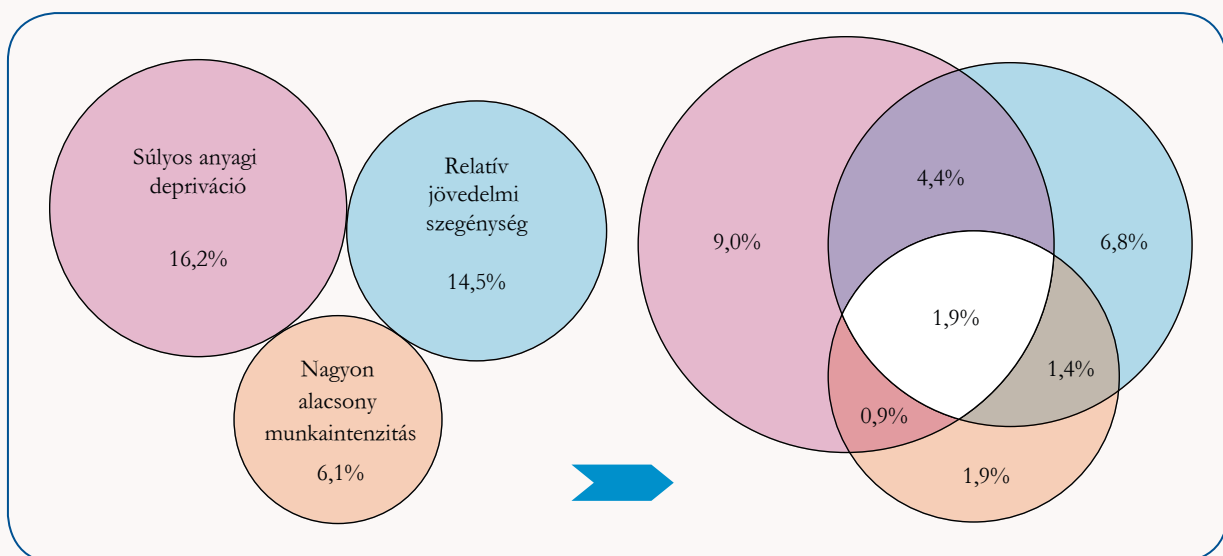
Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya

Magyarországon az egyes dimenziók közül legtöbbeket az anyagi nélkülözés érint, szemben az unió legtöbb országával, ahol a jövedelmi szegénység a legnagyobb probléma. Az utóbbi években a súlyosan depriváltak arányának meredek csökkenése eredményeképpen az egyes dimenziók egymáshoz viszonyított aránya közelít az uniós átlaghoz. 2012 óta összesen 11,6 százalékponttal csökkent a súlyosan depriváltak aránya, aminek következtében a jövedelmi szegények és a súlyos nélkülözésben élők aránya jelentősen megközelítette egymást. Egyre kevesebben vallják magukat nélkülözőknek azok közül, akik jövedelmi helyzetüket tekintve nem élnek a szegénységi küszöb alatt.

2.2. ábra

Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya dimenzióként külön, illetve a dimenziók együttes figyelembevételével, 2015

A szegénység vagy kirekesztődés kockázatának kitétek 8,6%-a volt érintett egyszerre két szegénységi dimenzióban. Közülük a legnagyobb arányt, 4,4%-ot azok tették ki, akik egyszerre voltak jövedelmi szegények és súlyosan depriváltak.

A legrosszabb kilátásokkal rendelkezők, vagyis azok aránya, akik mindhárom dimenzióban együttesen voltak érintettek, a 2014. évi 3,0%-ról 1,9%-ra csökkent, és 185 ezer embert érintett.

2.3. A legveszélyeztetettebb társadalmi csoportok

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata az átlagot jelentősen meghaladóan az alábbi csoportokat érinti:

- 18 év alatti gyermekek,
- egyszülős háztartások,
- alacsony iskolázottságúak,
- munkanélküliek,
- romák.

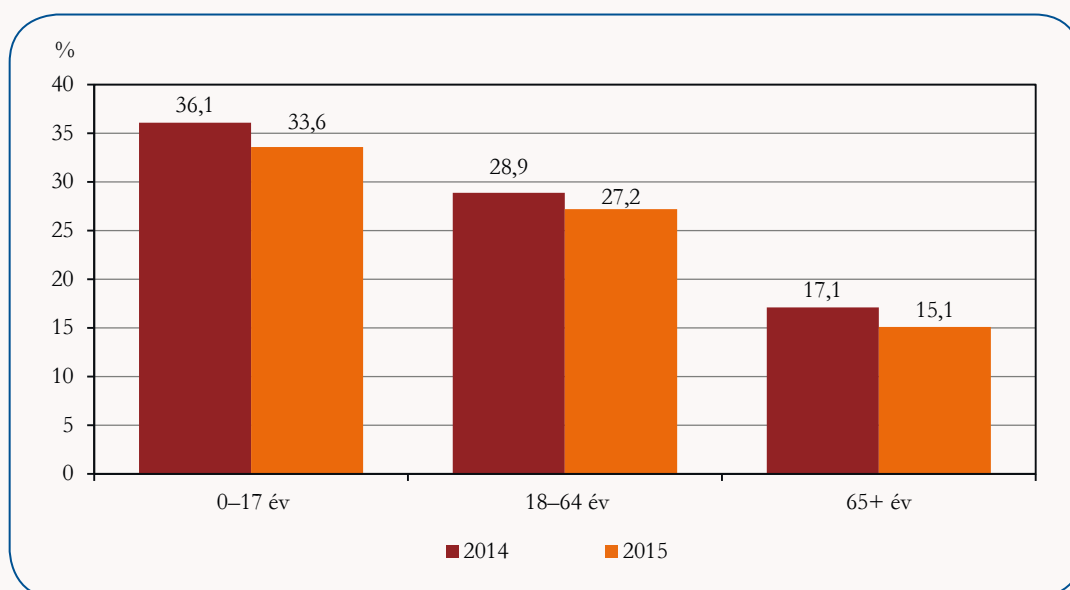
2.3.1. Korcsoportok szerint

2012 óta folyamatosan mérséklődik a szegénységben vagy kirekesztődésben érintett háztartásokban élő gyermekek aránya. 2015-ben az előző évihez képest 2,5 százalékpontos csökkenés következett be, és arányuk 33,6%-ot tett ki. A javulás ellenére valamennyi korcsoportot tekintve még mindig a 18 év alatti korosztály a legveszélyeztetettebb: arányuk 8,1 százalékponttal meghaladta az országos átlagot 2015-ben.

Az életkor előrehaladtával csökken a szegénység kockázata. A 18–64 éves korcsoport 27,2%-a tartozott a szegénység által érintett csoportba. Továbbra is a 65 év felettiek közül került ki a legkevesebb szegény vagy kirekesztődött, a teljes népesség 15,1%-a, 11,2 százalékponttal kevesebb, mint az országos átlag.

2.3. ábra

Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya korcsoportonként

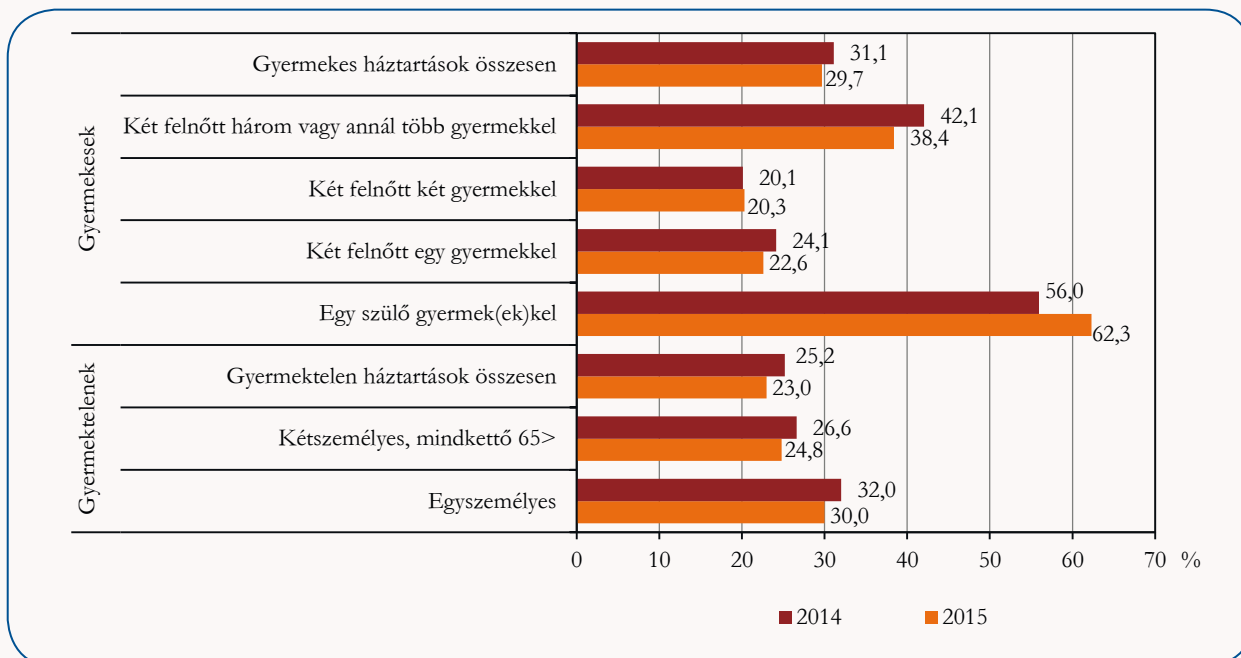
2.3.2. Háztartástípusok szerint

A gyermekes háztartások között továbbra is magasabb a szegények vagy kirekesztődtek aránya a gyermeket nem nevelőkhöz képest, arányuk az országos átlagot is meghaladja 3,4 százalékponttal. Helyzetükben azonban javulás következett be, közöttük a szegénység által érintettek aránya 1,4 százalékponttal csökkent 2014-hez viszonyítva.

A legrosszabb helyzetben továbbra is az **egyszülős háztartások** voltak 2015-ben. Ez az egyetlen olyan háztartástípus, amelynek 2014-hez képest romlott a helyzete, akkor 62,3%-uk tartozott a szegénység vagy kirekesztődés által érintettek csoportjába, míg 2014-ben 56,0%-uk. Az egyszülős családokat leginkább a depriváció és jövedelmi szegénység sújtotta. A három szegénységi tényező közül 18,7%-ukat érintette kizárólag az anyagi nélkülözés, 12,2%-ukat kizárólag a jövedelmi szegénység. Közöttük azok aránya, akiket mind a három tényező együttesen érintett, 6,5%. Az összes gyermekes háztartás esetében ez az arány 2,3%, vagyis közel háromszor annyi egyszülős tartozik a legrosszabb helyzetben lévő csoportba a gyermekesek átlagához képest.

2.4. ábra

Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya háztartástípusonként

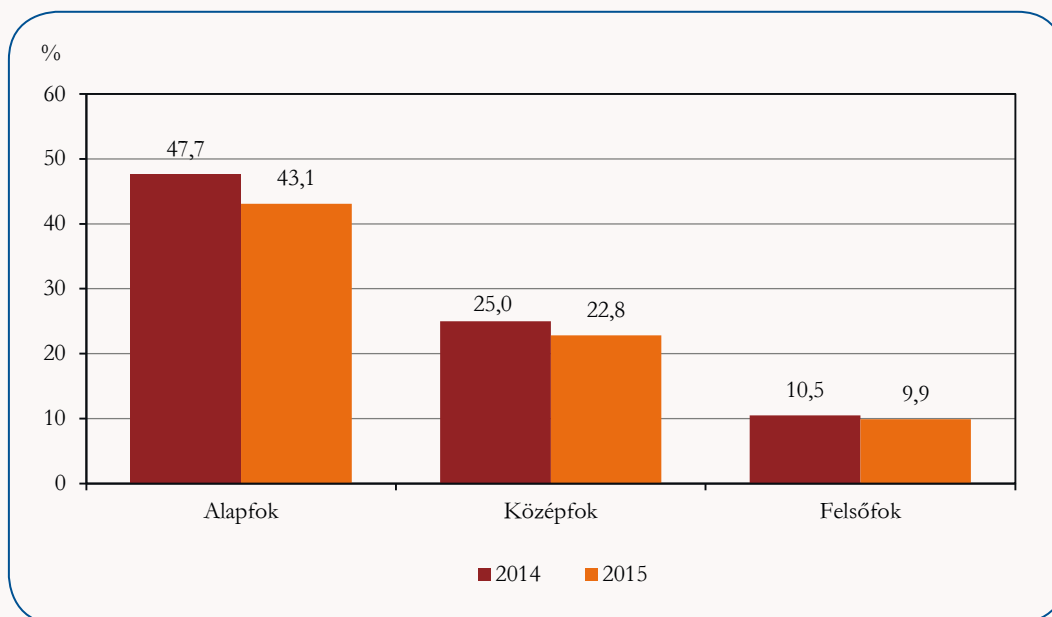
A **három vagy annál több gyermekes háztartásokat** szintén az átlagnál nagyobb mértékben érintette a szegénység vagy kirekesztődés kockázata, de arányuk 3,7 százalékponttal csökkent 2015 folyamán, és 38,4%-ot tett ki.

2.3.3. Iskolai végzettség szerint

A munkaerőpiaci pozíciót alapvetően meghatározza a legmagasabb iskolai végzettség, azaz az egyén számára az elhelyezkedés és magasabb jövedelem elérésének esélye annál nagyobb, minél kvalifikáltabb. Míg a felsőfokú végzettséggel rendelkezők közül minden tizedik embert érintett a szegénység vagy kirekesztődés kockázata, addig a kizárólag alacsony iskolázottsággal rendelkezők 43,1%-a volt veszélyeztetett 2015-ben. Fontos megemlíteni, hogy legnagyobb mértékben az ő helyzetükben volt javulás, 2014-hez képest arányuk 4,6 százalékponttal csökkent.

2.5. ábra

**Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya
a legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint**

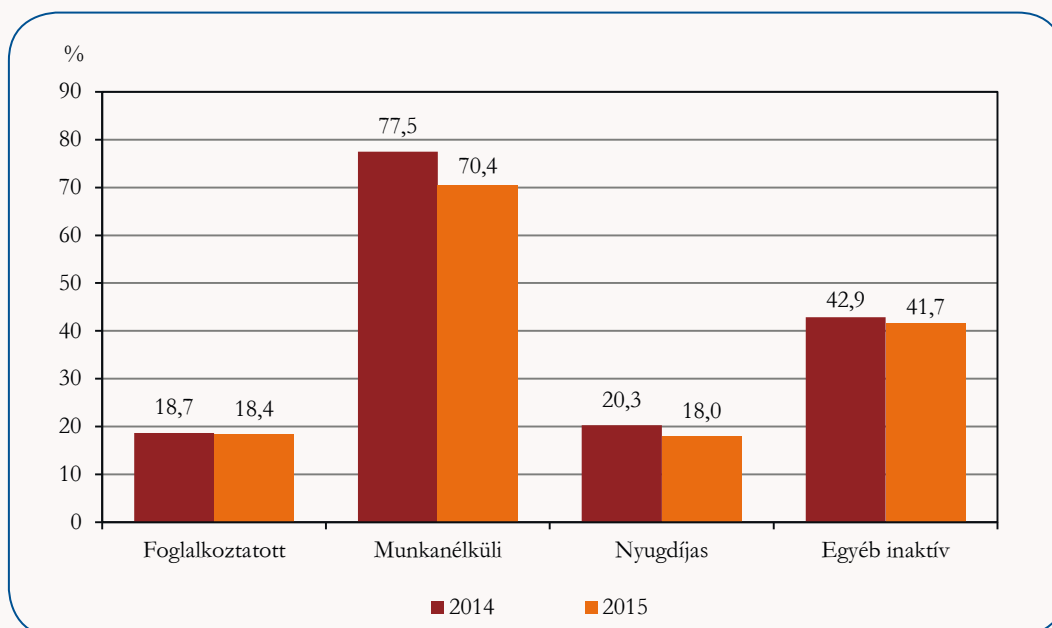
2.3.4. Gazdasági aktivitás szerint

A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata annál kisebb, minél több dolgozó tagja van egy háztartásnak. A munkaerőpiacról való hosszú távú kiszorulás a szegénység konzerválódását vonja maga után.

A **munkanélküliek** között 3,8-szor több a szegénységnek vagy kirekesztődésnek kitettek aránya, mint a foglalkoztatotaknál. Az egyéb inaktívak (gyermeknevelés vagy munkaképtelenség miatt nem dolgozók) 41,7%-a érintett a szegénységben. Összességében azonban mindegyik csoportnak csökkent az aránya a szegények vagy kirekesztődöttek között.

2.6. ábra

**Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya
gazdasági aktivitás szerint, 2015**

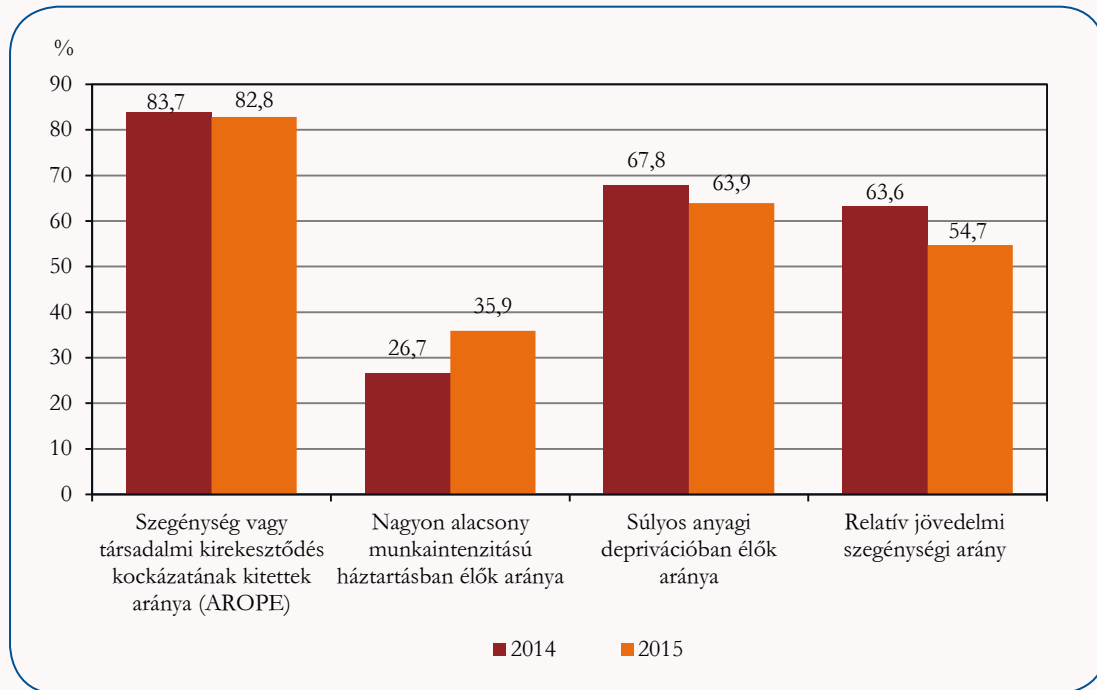

2.3.5. A romák szegénysége

A roma népesség körében a szegénységnek vagy társadalmi kirekesztődésnek kitettek aránya háromszorosa az országos átlagnak, annak ellenére, hogy csaknem 1 százalékponttal csökkent 2014-hez képest, és 82,8%-ot tett ki. A szegénységet előidéző legfontosabb kockázati tényezők a legtöbb roma háztartásban halmozottan jelennek meg, körükben a gyermekek száma jóval az átlag feletti, igen magas a legfeljebb alapfokú vagy az alatti iskolázottságúak, valamint a munkanélküliek aránya. Mindhárom szegénységi dimenzióban javulás következett be, amit elsősorban a korábban nem dolgozók közmunkaprogramba való bevonása eredményezett.

2.7. ábra

A roma népesség szegénységmutatói

2.4. A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés három dimenziója

Az alábbi fejezetben a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés egyes dimenzióinak alakulását mutatjuk be.

2.4.1. Relatív jövedelmi szegénység

A jövedelmi szegénység számításának többféle módja terjedt el, de mindegyikben közös, hogy a jövedelmeket egy adott értékhez viszonyítják. Ezt a viszonyítási alapot nevezzük szegénységi küszöbnek. A szegénységi küszöb egy olyan jövedelemszint, amely alatti jövedelemmel rendelkezőket szegénynek tekintjük. Az Európai Unió gyakorlatában a szegénységi küszöb az ekvivalens medián jövedelem 60%-a.⁴ 2015-ben Magyarországon az éves szegénységi küszöb az egyszemélyes háztartásokra vonatkozóan 887 ezer forint volt, 5,1%-kal magasabb az előző évinél. A jövedelmi szegénységi arány arra ad választ, hogy a teljes népesség hány százaléka él a szegénységi küszöb alatti jövedelemből.

A mérőszám relatív jellege abból adódik, hogy nem az egyének abszolút életszínvonaláról árulkodik, hanem elsősorban a társadalomban tapasztalható jövedelmi egyenlőtlenségről, a jövedelemeloszlásról. Ez azt jelenti, hogy az emberek általában valaki máshoz képest tekinthetők szegénynek, vagy érzik magu-

⁴ Ennek definíciójához lásd a Fogalomtárat.

kat szegénynek. A jövedelmi szegénység relatív voltából az is következik, hogy más életszínvonalat jelent szegénynek lenni egy gazdag, és mást egy szegény országban.

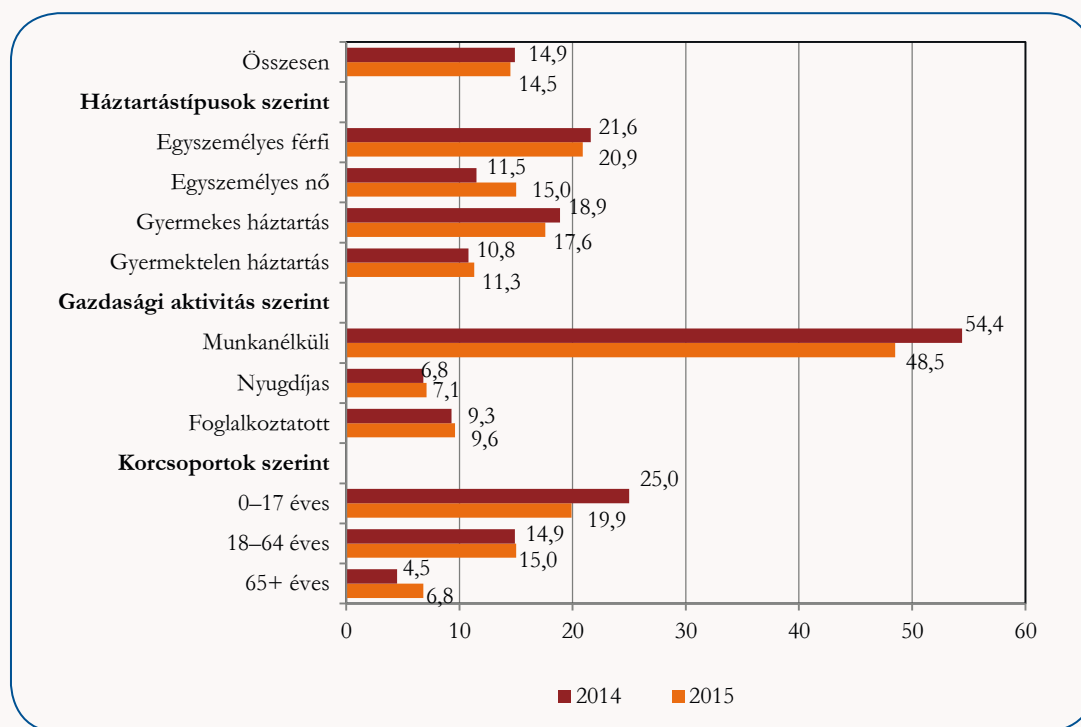
2015-ben a jövedelmi szegénységi arány 14,5% volt, 0,4 százalékponttal kisebb, mint 2014-ben. 2015-ben összesen 1 millió 398 ezer élt a szegénységi küszöb alatti, azaz havi 74 ezer forintnál kevesebb ekvivalens jövedelemből.

2015-ben a legtöbb társadalmi csoportnak javult vagy stagnált a helyzete 2014-hez képest. Még mindig kiugróan magas az egyszülős családok szegénységi aránya, akiknek közel 40%-a élt a szegénységi küszöb alatt (37,5%). A három és annál több gyermekes háztartások aránya is meghaladta az országos átlagot, közülük minden negyedik élt a szegénységi küszöb alatt. A 65 év feletti szegénységi arányának kismértékű emelkedése azzal magyarázható, hogy a szegénységi küszöb nagyobb mértékben emelkedett, mint a nyugdíjak, így nőtt azoknak a nyugdíjasoknak a száma, akiknek nyugdíja nem érte el a szegénységi küszöböt. Ugyanez a jelenség magyarázza az egyedülálló nők helyzetének romlását, hiszen a nők között nagyobb a 65 év és a fölötti korcsoportba tartozók aránya, mint a férfiak között.

Az egyes korcsoportokat vizsgálva a legnagyobb mértékű javulás a gyermekszegénység területén következett be, közöttük a szegénységi arány 5,1 százalékponttal csökkent 2014-hez képest.

2.8. ábra

Relatív jövedelmi szegénységi arány korcsoportok, háztartástípusok és gazdasági aktivitás szerint

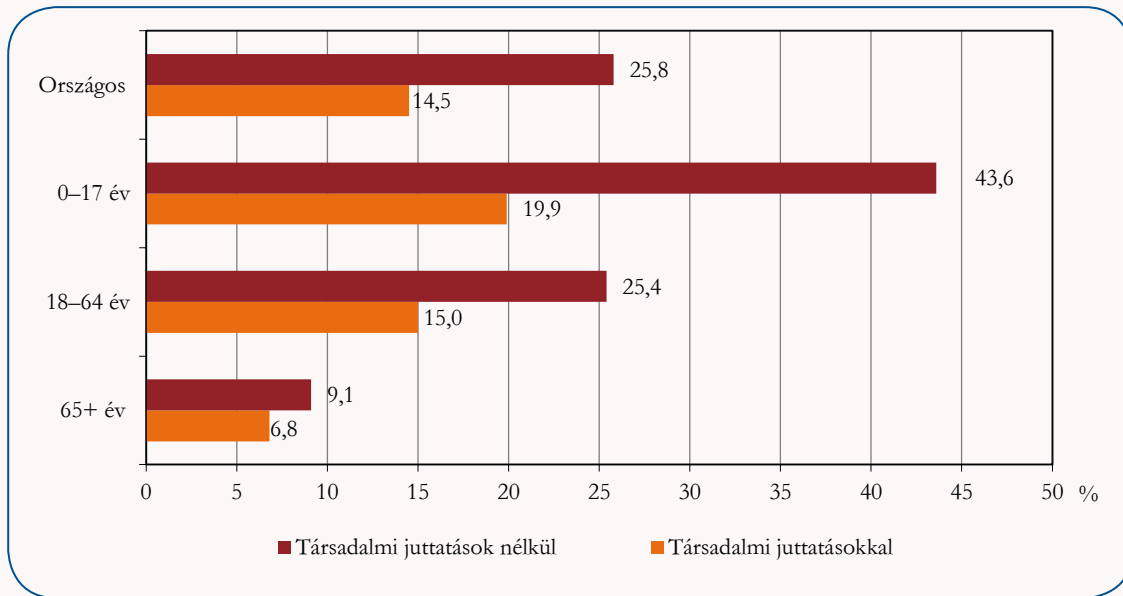
A munkanélküliek szegénységi aránya a jelentős, 5,9 százalékpontos csökkenés ellenére továbbra is magas, minden második munkanélküli a szegénységi küszöb alatti jövedelemmel rendelkezik.

A szegénységnek a foglalkoztatottak körében 2014-ben tapasztalható növekedése megállt, 2015-ben stagnálás volt jellemző. A foglalkoztatottak 9,6%-a élt a szegénységi küszöb alatti jövedelemből.

Az állami szerepvállalás, a szociális háló jelentősen hozzájárul a jövedelmi szegénység csökkentéséhez. A szociális transzferek jelentősen csökkentik a rászorult csoportok szegénységét. A nyugdíjakon kívüli társadalmi juttatások elmaradása a jövedelmi szegénység több mint másfélszer nagyobb előfordulását jelentené, országos szinten a népesség 25,7%-a élne a szegénységi küszöb alatt. A családtámogatási juttatások nagymértékben hozzájárulnak a gyermekszegénység csökkenéséhez. Ha ezek a támogatások nem segítenék a családokat, akkor a 18 év alatti gyermekek 43,6%-a élne a szegénységi küszöb alatti jövedelemmel rendelkező háztartásban, szemben a jelenlegi 19,9%-os aránnyal.

2.9. ábra

Relatív jövedelmi szegénységi arány társadalmi juttatásokkal és azok nélkül korcsoportonként, 2015

2.4.2. Súlyos anyagi depriváció

Az anyagi deprivációs mutató bizonyos javakkal való rendelkezés hiányát, illetve egyes szolgáltatásokhoz való elégtelen hozzáférést mér. Azokat hívjuk súlyosan depriváltaknak, azaz nélkülözőknek, akik a 2.1. táblában felsorolt 9 tétel közül legalább 4-ben érintettek.

2.1. tábla

Az anyagi depriváció egyes tételeiben érintettek aránya

A depriváció mérésére szolgáló tételek	2015 (%)	
	2014	2015
Hiteltörlesztéssel vagy lakással kapcsolatos fizetési hátralék	21,6	19,0
Váratlan kiadások fedezetének hiánya	70,7	50,7
Anyagi okból nincs telefonja	1,4	1,3
Anyagi okból nincs színes televíziója	0,4	0,6
Anyagi okból nincs mosógépe	1,0	1,0
Anyagi okból nincs személygépkocsija	19,8	20,6
Évi egyhetes üdülés hiánya	55,1	50,6
Kétnaponta húsételfogyasztás hiánya	23,7	19,1
Lakás megfelelő fűtésének hiánya	9,6	9,1
Súlyos anyagi deprivációs ráta (minimum 4 tétel)	19,3	16,2

2015-ben folytatódott a nélkülözők arányának csökkenése. A teljes népesség 16,2%-a volt súlyosan deprivált. Legnagyobb javulás az egyszeri, 70 ezer forint összegű váratlan kiadás fedezésének vonatkozásában következett be, az előző évhez képest 20 százalékponttal többen nyilatkoztak úgy, hogy ki tudnának fizetni egy ekkora összeget. Kismértékben csökkent az arányuk, de a háztartásoknak még mindig csak a fele engedheti meg magának, hogy évente egy hetet távol töltsön az otthonától pihenés céljából. Az autóval való ellátottság nem változott, a lakosság ötöde nem rendelkezett gépkocsival. A vizsgált tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottság szinte teljesnek mondható.

2.4.3. Nagyon alacsony munkaintenzitás

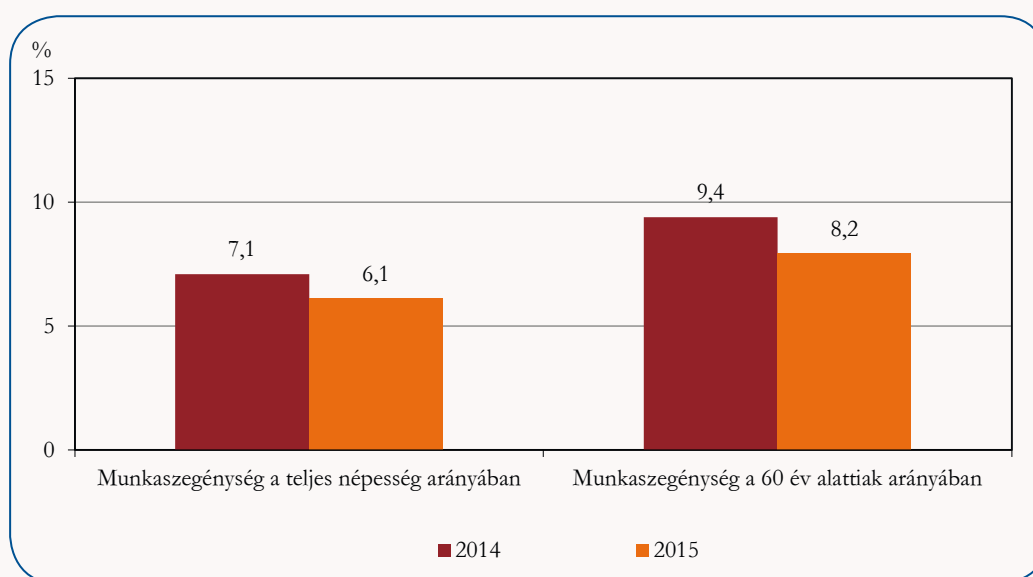
A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés harmadik dimenziója a munkaerőpiaci kirekesztődés, vagyis a **munkaszegénység**. A munkaintenzitás arra ad választ, hogy a háztartás munkaképes korú tagjai a lehetséges munkaidőjük mekkora részét töltik munkavégzéssel.

Az uniós módszertan szerint azokat a személyeket veszélyeztetni leginkább a szegénység vagy kirekesztődés, akik a lehetséges munkaidő kevesebb mint 20%-át töltik munkával.

2015-ben tovább csökkent a munkaszegénységben élők aránya. A teljes népességhez viszonyítva a 0–59 éves korú népesség 6,1%-a tartozott a nagyon alacsony munkaintenzitásúak csoportjába, 1 százalékponttal kevesebben, mint 2014-ben. Ha az arányukat a 60 év alatti korcsoport arányában határozzuk meg, akkor az érték 8,2%, 1,2 százalékponttal alacsonyabb az egy évvel korábbinál.

2.10. ábra

A nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban élők aránya

2.5. Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés az Európai Unióban, 2015⁵

Az Európai Unió tagállamaiban 2015-ben végrehajtott adatgyűjtések szerint (amelyek a 2014. évre vonatkozó adatokat rögzítették) az Európai Unió összlakosságának 23,7%-át, összesen 118,8 millió embert érintett a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata, az előző évhez képest 3,2 millió fővel csökkent az érintettek száma.

⁵ Az adatok dátuma ebben az alfejezetben az Eurostat módszertanának megfelelően a felvétel évét jelöli, az adatok referenciaideje 2014.

2.11. ábra

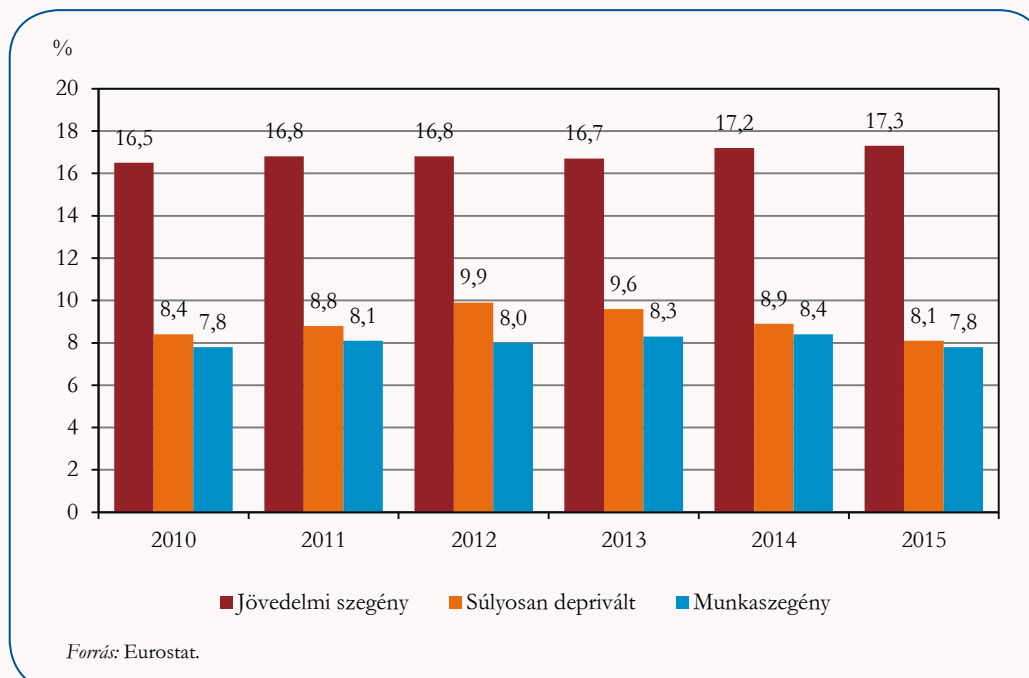
Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya az Európai Unióban

Az adott ország népességének arányában kifejezve a legkevesebben Csehországban (14,0%), Svédországban (16,9%), illetve Finnországban és Hollandiában (16,8–16,8%), a legtöbbben pedig Bulgáriában (41,3%), Romániában (37,3%) és Görögországban (35,7%) voltak kitéve a szegénységnek vagy kirekesztődésnek 2015-ben.

2.12. ábra

Szegénység vagy kirekesztődés kockázatának kitettek aránya dimenzióként az EU-ban

Az unió országaiban az egyes dimenziókat tekintve a legtöbb embert a jövedelmi szegénységi arány érintett, a népesség 17,3%-át. Az előző évhez képest a jövedelmi szegények aránya stagnált. 0,8 százalékponttal csökkent a súlyosan depriváltak aránya (8,1%), míg a munkaszegényeké 0,6 százalékponttal mér-

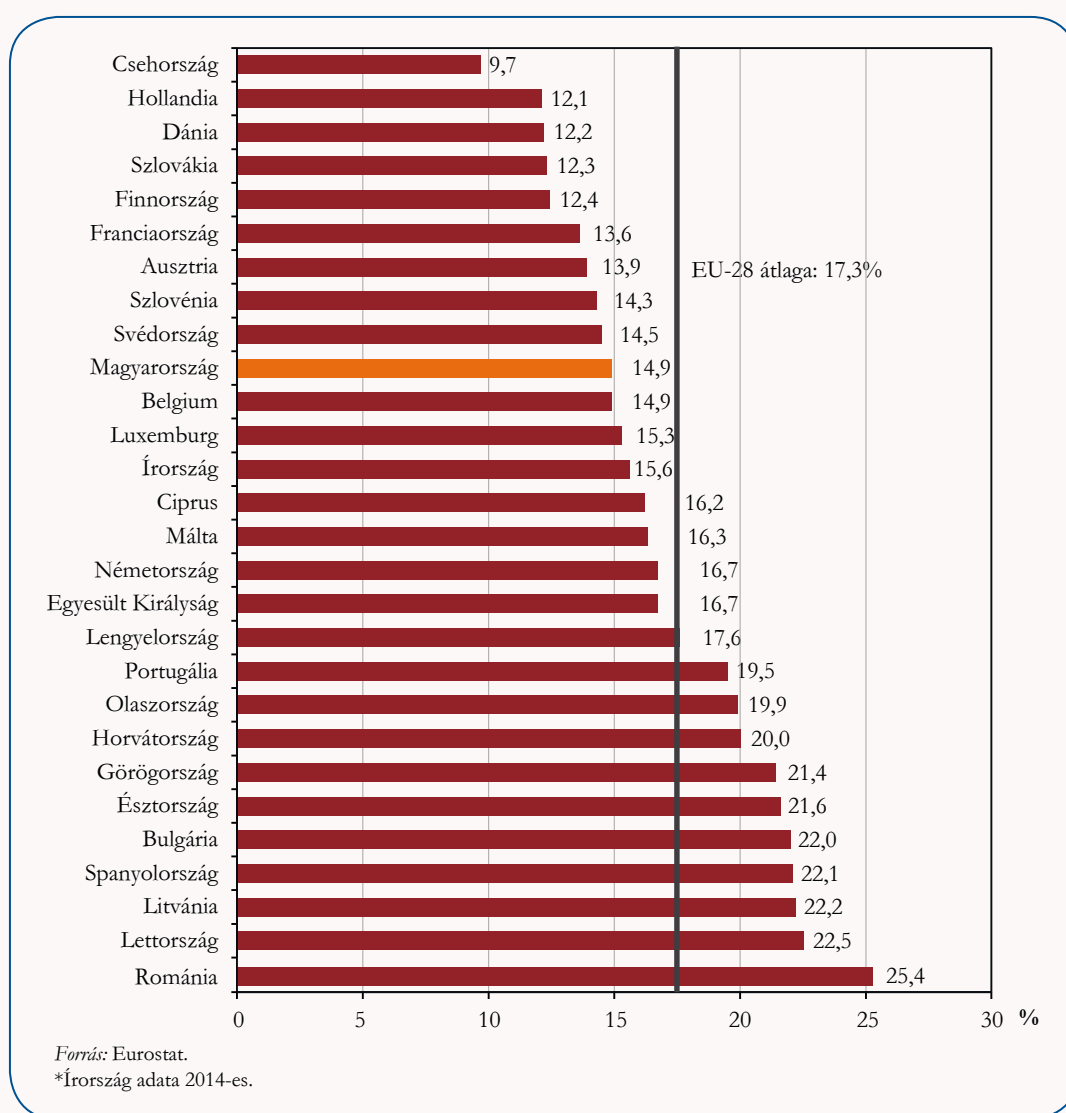
séklődött, és 7,8%-ot tett ki. Azok aránya, akiket mindhárom szegénységi dimenzió együttesen érintett, 1,8%, 0,2 százalékpontos éves csökkenés mellett.

A **jövedelmi szegénységi arány** összehasonlításakor tekintettel kell lenni a mutató relatív jellegére, azaz minden egyes országban az adott ország ekvivalens medián jövedelmének 60%-a jelenti a szegénységi küszöböt, amihez hasonlítják a jövedelmek eloszlását. A szegénységi küszöb 2015-ben Luxemburgban volt a legmagasabb: éves szinten egy főre 21 162 euró; a legalacsonyabb pedig Romániában: 1388 euró. Magyarországon 2734 euró volt az éves szegénységi küszöb.

2015-ben a jövedelmi szegények aránya Romániában volt a legmagasabb, a teljes népesség 25,4%-a élt a szegénységi küszöb alatt. A legkevesebben Csehországban éltek jövedelmi szegénységben (9,7%). A 2013-as adathoz képest a legnagyobb mértékben Spanyolországban és Lettországon nőtt a jövedelmi szegények aránya, mindkét országban 1,8 százalékponttal, a legnagyobb csökkenés pedig Litvániában volt (-1,5 százalékpont).

2.13. ábra

Relatív jövedelmi szegénységi arány az EU országokban, 2015*

A 2014-es referenciaévben az unió teljes lakosságának 8,1%-a volt **súlyosan deprivált**. A súlyosan nélkülözők aránya Svédországban volt a legkevesebb (0,7%) és Bulgáriában a legnagyobb (34,2%).

Az unió népessége számára a legnagyobb nehézséget a váratlan kiadások fedezése, valamint az egyhetes pihenés biztosítása jelentette. Átlagosan a lakosság 37,3%-a nem tudott az adott ország szegénységi küszöbének megfelelő váratlan kiadást fedezni, illetve 34,3%-uk nem tudott lakóhelyé-

től távol eltölteni egy hetet üdülés céljából. Az egyes országok életszínvonala közti jelentős különbség megmutatkozik a különféle deprivációs tételek megjelenésében is. Bulgáriában például a lakosság 39,2%-ának nehézséget jelentett a lakás megfelelő fűtése, ugyanez a probléma Svédországban az embereknek mindössze 0,9%-át érintette. Görögországban a háztartások 49,3%-ának volt valamiféle fizetési késedelve, Svédországban ugyanez csak a háztartások 4,7%-ára volt igaz. A különböző háztartási gépekkel való ellátottság kiegyensúlyozott, a legtöbb országban 1% alatt volt azok aránya, akik nem rendelkeztek televízióval, telefonnal vagy mosógéppel. A gépjármű tekintetében nagyobb volt a differenciáltság, Romániában a háztartások 35,5, Bulgáriában 24,1, Lettországon 21,6%-a nem rendelkezett autóval.

2015-ben az unió teljes népességének 10,5%-a élt nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban, 0,7 százalékponttal kevesebb az egy évvel korábbinál. A mutató a legtöbb országban 2015 folyamán javult, a legnagyobb mértékben Lettországon: 1,8 százalékponttal. A legnagyobb romlás Romániában következett be, 1,5 százalékponttal többen éltek nagyon alacsony munkaintenzitású háztartásban a megelőző évhez képest. A szegénységi dimenziókat vizsgálva a munkaszegények aránya mutatott a legkiegyenlített képet az egyes országokban. A legkevesebb munkaszegény Luxemburgban (5,7%), a legtöbb Görögországban (16,8%) élt.

3. A HÁZTARTÁSOK FOGYASZTÁSA

A fejezet első részében a lakosság fogyasztási kiadásaiban megnyilvánuló tendenciákat vázoljuk fel. Kitérünk a gyermekes, valamint a nyugdíjas háztartásokban élők fogyasztási lehetőségeiben és szokásaiban megnyilvánuló eltérésekre, majd ismertetjük a háztartások tartós fogyasztási cikkekkel, illetve az internettel való ellátottságának mutatóit. Végül a magyarországi magánháztartásokban élők fogyasztási kiadásait meghaladó, „teljes” kiadást mutatjuk be.⁶

3.1. A háztartások fogyasztási kiadásai, nagysága és szerkezete

A fogyasztási kiadások értékének és szerkezetének alakulása a lakosság egyik legfontosabb életszínvonal-mutatója, releváns információkat szolgáltat a lakosság életkörülményeinek változásáról. A következőkben a háztartások fogyasztási kiadásait vonjuk vizsgálatunk alá az ezredfordulótól napjainkig, elemzésünk alapját a COICOP⁷-nómenklatúra szerint számba vett tételek képezik.

3.1.1. A fogyasztás nagyságának és belső szerkezetének időbeni alakulása

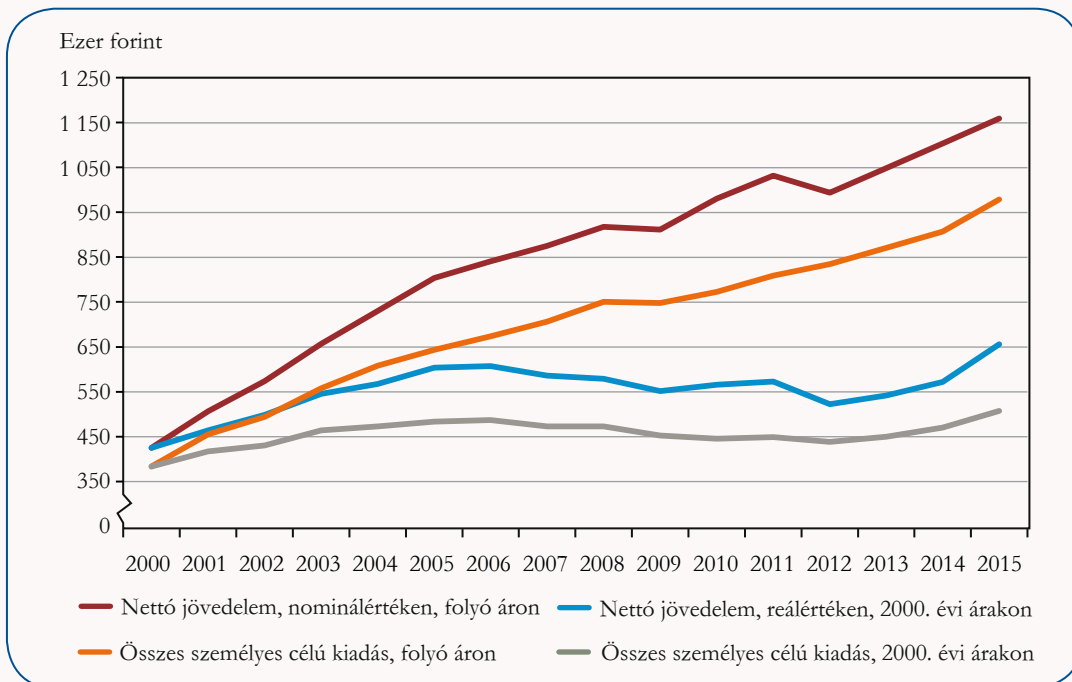
Az ezredfordulót követő éveket dinamikus jövedelemkiáramlás és reáljövedelem-emelkedés jellemezte, hatására 2000 és 2006 között a lakosság fogyasztása reálértéken 27%-kal bővült. A hazai gazdaság viszont akkorra belső fundamentális problémákkal, magas adósságsszinttel volt terhelt, amit 2007-től a nemzetközi pénzügyi és reálgazdasági válság is súlyosbított. Mindezek kiigazításokhoz és gazdasági visszaeséshez vezettek, hatásukra 2007-ben csökkent a belső kereslet volumene, 2009-ben pedig már folyó áron is mérséklődött a lakossági fogyasztás. A válság éveiben a gyengülő forintárfolyam hatására jelentősen megemelkedtek a lakosság euróban, illetve svájci frankban felvett hiteleinek törlesztő részletei, a munkanélküliek száma nőtt, gyorsult az infláció, amelyek mind közrejátszottak abban, hogy 2012-ig stagnált, illetve csökkent a háztartások fogyasztása. 2013-ban, a gazdasági válság lecsengése után, már kedvezőbb gazdasági környezetben javultak a foglalkoztatási kilátások, mérséklődött az infláció, és ismét pozitív irányba mozdult el a fogyasztás szintje. Ugyan a háztartások pénzügyi döntéseikben óvatosabbá váltak, a fogyasztói bizalom újból erősödésnek indult, a fogyasztás színvonala 2013-tól kezdve pedig évről évre nőtt. Ez a kedvező tendencia mérséklődő fogyasztói árak mellett 2015-ben is folytatódott, ekkor az egy főre jutó összes személyes célú kiadás 979 ezer forintot tett ki, ami reálértéken 7,9%-os növekedést jelent az egy évvel korábbihoz, 7,3%-os emelkedést pedig a gazdasági válság előtti, 2007-es szinthez képest.

⁶ 2015-ben az Eurostat kezdeményezésére megújult az adatok csoportosításának alapját képező, az egyéni fogyasztás mérésére használt nemzetközileg harmonizált COICOP-nómenklatúra. Ugyanebben az évben a korábban egy hónapig tartó naplóvezetési időszakról, mérsékelve a válaszadásra szánt időt, áttértünk a kététes időszakra, valamint internetes, online kitöltési lehetőséggel is kibővült az adatszolgáltatás módja. A nemzetközi sztenderd és az adatgyűjtési módszer változása miatt törés keletkezett a fogyasztási adatok idősorában, ezért a 2015. évi adatok nem hasonlíthatók minden esetben a korábbi évek adataihoz.

⁷ *Classification of Individual Consumption by Purpose*, a lakossági fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozása, a vásárolt fogyasztási javak rendeltetés szerint felépített, decimális szerkezetű, négy szintű, tartalmában harmonizált nemzetközi nómenklatúra.

3.1. ábra

A háztartások egy főre jutó jövedelmeinek és kiadásainak alakulása

A kiadás nagyságán túl annak belső szerkezeti változása az életszínvonal másik szemléletes mutatója. Három termékcsoporthoz emelhetünk ki az alapvető szükségletek közül, amelyek fogyasztási kiadásból mért aránya leginkább mutatja az életkörülményekből fakadó különbségeket: az élelmiszerekét, a lakásfenntartási kiadásokét és a közlekedését. Az, hogy ezek a csoportok mekkora szeletet hasítanak ki a fogyasztásból az egyik legkarakteresebb életmódbeli ismérv, hiszen nagysága határolja be, mekkora a további vásárlásokban az egyén döntésének szabadságfoka.

Magyarországon az élelmiszere és alkoholmentes italokra fordított kiadások aránya évtizedek távlatában csökkenő tendenciájú, ami az életszínvonal emelkedésével van összefüggésben.

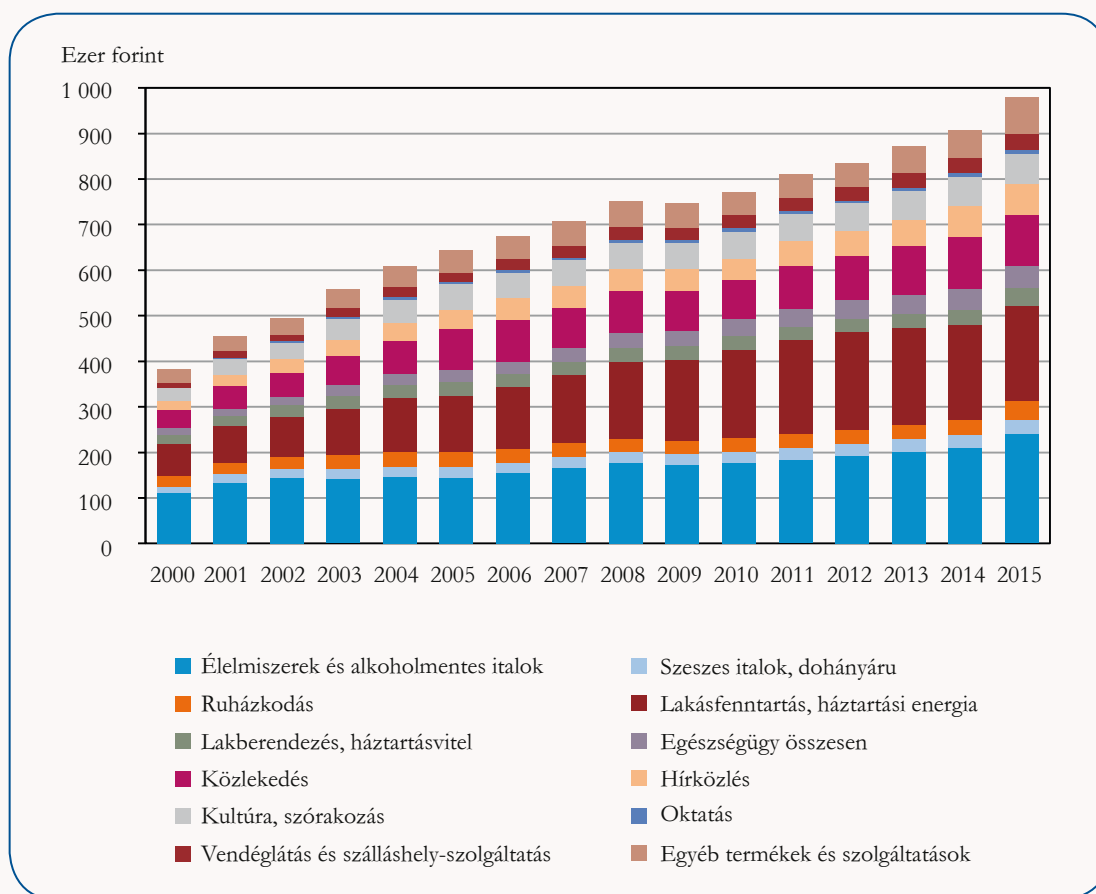
2007-től a **háztartási energiaköltségek** jelentősen, az átlagos árváltozást jóval meghaladó mértékben emelkedtek, 2009-től 2013-ig a lakásfenntartással kapcsolatos kiadások lettek a családok legnagyobb kiadási tételei. 2014-ben viszont a családi költségvetés e domináns eleme, a háztartási energia ára 11,7%-kal csökkent, ami 2015-ben is – ugyan az előző évinél kisebb mértékben (2,9%), de – folytatódott, és a mérséklődő árak visszavetették a családok rezsikiadásait, és módosították a kiadás szerkezetét. Öt év után, 2014-től kezdve ismét az élelmiszerekre és alkoholmentes italokra fordított kiadások lettek a fogyasztás legnagyobb szelete, megelőzve a lakásfenntartását.

A kiadások két legnagyobb szegmensére, a háztartásban fogyasztott élelmiszerekre és alkoholmentes italokra, valamint lakásfenntartásra 2015-ben közel azonos nagyságrendben költöttünk, de ez nem volt mindig így a vizsgált időszak alatt. Az évezred elején az egy főre jutó lakásfenntartási és háztartási energia-kiadás összege mindössze 63,5%-át tette ki a 112 ezer forintos élelmiszerköltségnek.

Tudjuk, hogy a fogyasztói magatartás nem minden termék, illetve szolgáltatás esetében egyformán rugalmas, vannak közöttük könnyebben és nehezebben változtathatók. **A kötött kiadásoknál**, mint például a rezsiköltségnél, egy család élethelyzetében beálló negatív változás esetén, például keresőképzetlenség vagy munkanélkülivé váláskor, illetve ha a termék ára emelkedik, a fogyasztás csak korlátozottan mérsékelhető, **a kiadás visszafogásának erős alsó korlátja van**. Bár a háztartásokat erős inflációs nyomás érte 2007-től az energiakiadások terén, keresletüket nem tudták rugalmasan csökkenteni ennek arányában, így kiadásuk nagysága emelkedett.

3.2. ábra

A háztartások egy főre jutó kiadásainak alakulása

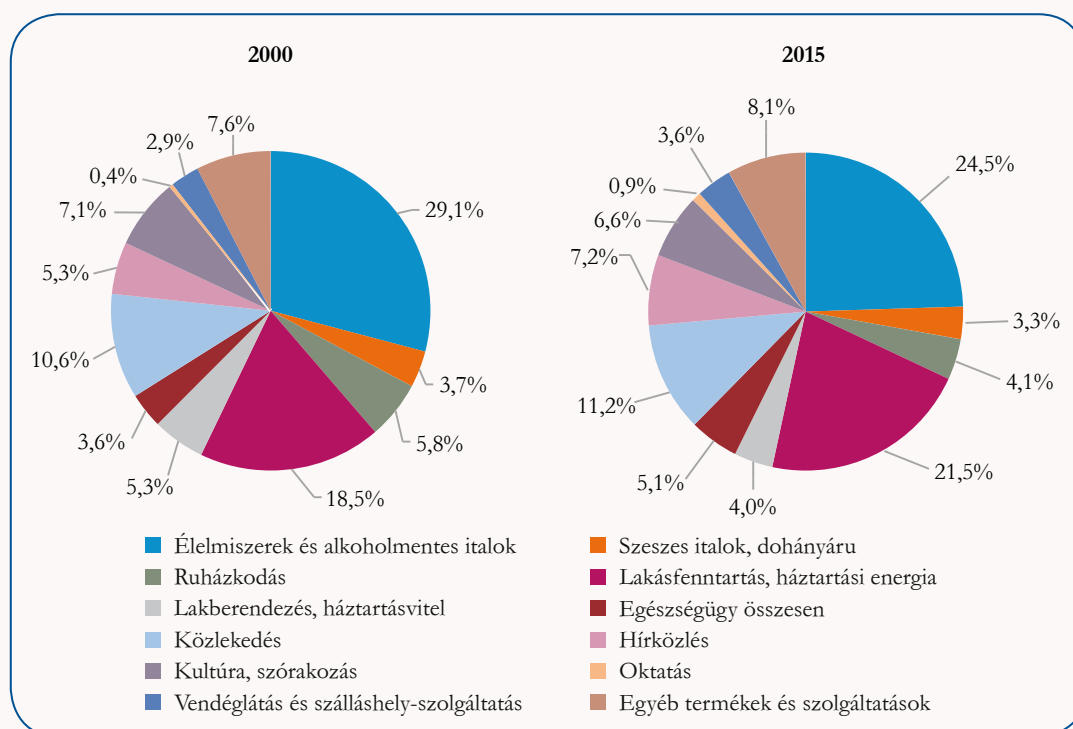

Az élelmiszereket is a kötött kiadások között tartjuk számon, azonban itt lényegesen könnyebben érvényesül a **helyettesítési hatás**, mert a széles termékpalettáról számos termék egy másik olcsóbbal kiváltható. Mindemellett már az 1980-as évektől kezdődően megfigyelhetjük azt a folyamatot, miszerint **a háztartásban fogyasztott élelmiszerek egy főre jutó mennyisége** szinte minden termékcsoportban **csökken**. Ez módszertani okokkal is magyarázható, hiszen a kiadások csoportosításánál használt COICOP-nómenklatúra „Élelmiszerek” főcsoportja csak a vásárolt és otthon elfogyasztott élelmiszereket kezeli elkülönítve, és tartja számon mind mennyiségben, mind értékben – a házon kívül, így a munkahelyen, iskolában, étteremben stb. elköltött étkezéseket viszont csak értékben figyeli meg.

2015-ben a házon kívüli étkezések egy főre jutóan 32 ezer forintot tettek ki, ennek egyik felét a munkahelyi, iskolai és óvodai étkezések, másik felét a kereskedelmi vendéglátásban elköltött étkezések és italfogyasztás jelentette. Az összeg az évezred eleje óta megháromszorozódott, a lakosság közel négyszer annyit (5352 forintot) költött gyorsétteremben, büfében stb., kétszer annyit (3544 forintot) pedig éttermi étkezésre egy főre jutóan átlagosan. Azok a háztartások, ahol ténylegesen előfordult vendéglői étkezés, évente 156,2 ezer forintot, közel tízszer többet fizettek érte 2015-ben, mint az ezredfordulón. A házhoz szállított ételekre fordított egy főre jutó kiadás nagysága 2015-ben 4190 forintot tett ki, nyolcszorosát a 2006-os összegnek, amikor először mértük nagyságát.

3.3. ábra

A háztartások kiadásainak megoszlása

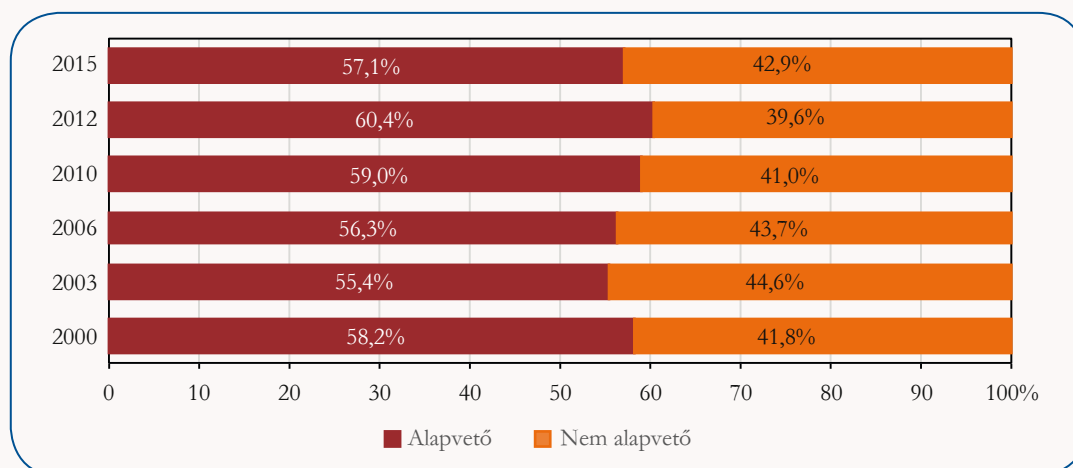

Az élelmiszerek és a lakásfenntartással kapcsolatos kiadások mellett a háztartások alapvető kiadási tételei közé soroljuk a **közlekedéssel kapcsolatos költségeket** is, hiszen az, hogy munkába, iskolába stb. eljussunk, általában valamilyen közlekedési eszköz igénybevételét feltételezi. A 2000-ben mért 40,7 ezer forintos közlekedéssel kapcsolatos kiadás 2015-re 2,7-szeresre emelkedett (109,3 ezer forint), de mivel a fogyasztási kiadás összességében is hasonló mértékben bővült, abból mért részaránya mindössze 0,5 százalékponttal lett magasabb.

A három alapvető kiadási tétel, az élelmiszerek, a lakásfenntartás és a közlekedés összes fogyasztási kiadásból mért aránya a recessziós és prosperáló időszakokat követve hullámzott a vizsgált időszakban. Részarányuk a fokozott jövedelemkiáramlás éveiben, 2003 és 2006 között volt a legalacsonyabb: 55–56% körüli, és a világgazdasági válság kirobbanását követő dekonjunktúra idején, 2010–2014 között a legmagasabb: 59–60% körüli. 2015-ben a javuló makrogazdasági környezet és foglalkoztatási helyzet, valamint a csökkenő árszínvonal hatására a háztartások fogyasztási szerkezete átalakult, amelynek következtében a megélhetéssel kapcsolatos, alapvetőnek tekintett három fogyasztási csoport aránya ebben az évben 1,7 százalékponttal haladta meg az évezred kezdetétől mért legkedvezőbb, 55,4%-os értéket.

3.4. ábra

A háztartások alapvető, megélhetéssel kapcsolatos és további kiadásainak aránya

3.1.2. A háztartások fogyasztási kiadásai, 2015

2015-ben a háztartások 979 ezer forintos egy főre jutó éves, átlagos fogyasztási kiadása 7,8, az árak változásának hatását is figyelembe véve 7,9%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. A háztartások **három legnagyobb kiadási tétele** közül élelmiszerekre és alkoholmentes italokra 240 ezer, **lakásfenntartásra és háztartási energiára** 210 ezer, **közlekedésre és szállításra** éves szinten fejenként átlagosan 109 ezer forintot fordítottak.

Az év során a közlekedéssel kapcsolatos kiadások kivételével a lakosság minden fogyasztási csoportban növelte folyó áras fogyasztását, összegben leginkább az élelmiszer kiadások nőttek. Reálértéken a legnagyobb változás az egyéb termékek és szolgáltatások csoportban történt,⁸ az erre fordított kiadások 29,1%-kal (18,8 ezer forinttal) haladták meg az egy évvel korábbit.

3.2. tábla

A háztartások egy főre jutó kiadásai fogyasztási főcsoportok szerint*

COICOP fogyasztási főcsoportok	2014.	2015.	Változás az előző év %-ában		Fogyasztóiár-index, 2015, %
	évi kiadás, forint		folyó áron	2014. évi áron	
Élelmiszerek és alkoholmentes italok	209 898	239 715	114,2	113,5	100,6
Szeszes italok, dohányárúk	28 355	32 307	113,9	110,4	103,2
Ruházat és lábbeli	33 776	40 546	120,0	120,2	99,9
Lakásfenntartás és háztartási energia	208 665	210 062	100,7	101,9	98,8
Lakberendezés, háztartásvitel	33 618	39 032	116,1	115,5	100,5
Egészségügy	44 771	49 438	110,4	106,0	104,2
Közlekedés	114 350	109 275	95,6	101,2	94,4
Hírközlés	67 594	70 199	103,9	103,6	100,2
Kultúra, szórakozás	64 036	64 374	100,5	99,7	100,8
Oktatás	7 716	8 969	116,2	115,0	101,1
Vendéglátás, szálláshelyszolgáltatás	34 422	35 554	103,3	100,5	102,8
Egyéb termékek és szolgáltatások	60 474	79 248	131,0	129,1	101,5
Mindösszesen	907 675	978 719	107,8	107,9	99,9

* Az egyes főcsoportok árindexével számolva.

Élelmiszerekre és alkoholmentes italokra 239,7 ezer forintot, 29,8 ezer forinttal (14,2%-kal) költött többet a lakosság, mint 2014-ben. Az erre fordított kiadás nagysága reálértéken 13,5%-kal magasabb volt, mint az előző évi. A főcsoporton belül a legnagyobb arányt, 28,2%-ot a hús és húskészítmények képviselték, az erre fordított egy főre jutó 67,6 ezer forintos összeg (1,4%-os átlagos árcsökkenés mellett) 13,1%-kal magasabb volt, mint 2014-ben. A főcsoporton belül 37,7 ezer forint volt a tejre, tejtermékre, sajtra, tojásra fordított kiadás nagysága, 35,6 ezer forintot pedig kenyérre és egyéb cereáliákra költött a lakosság fejenként. Az összes élelmiszerkiadás valamivel több mint tizedét zöldségfélékre és burgonyára fordították, fejenként 24,8 ezer forintot, ami folyó áron 18,3%-kal meghaladta az előző évit. Gyümölcsöt

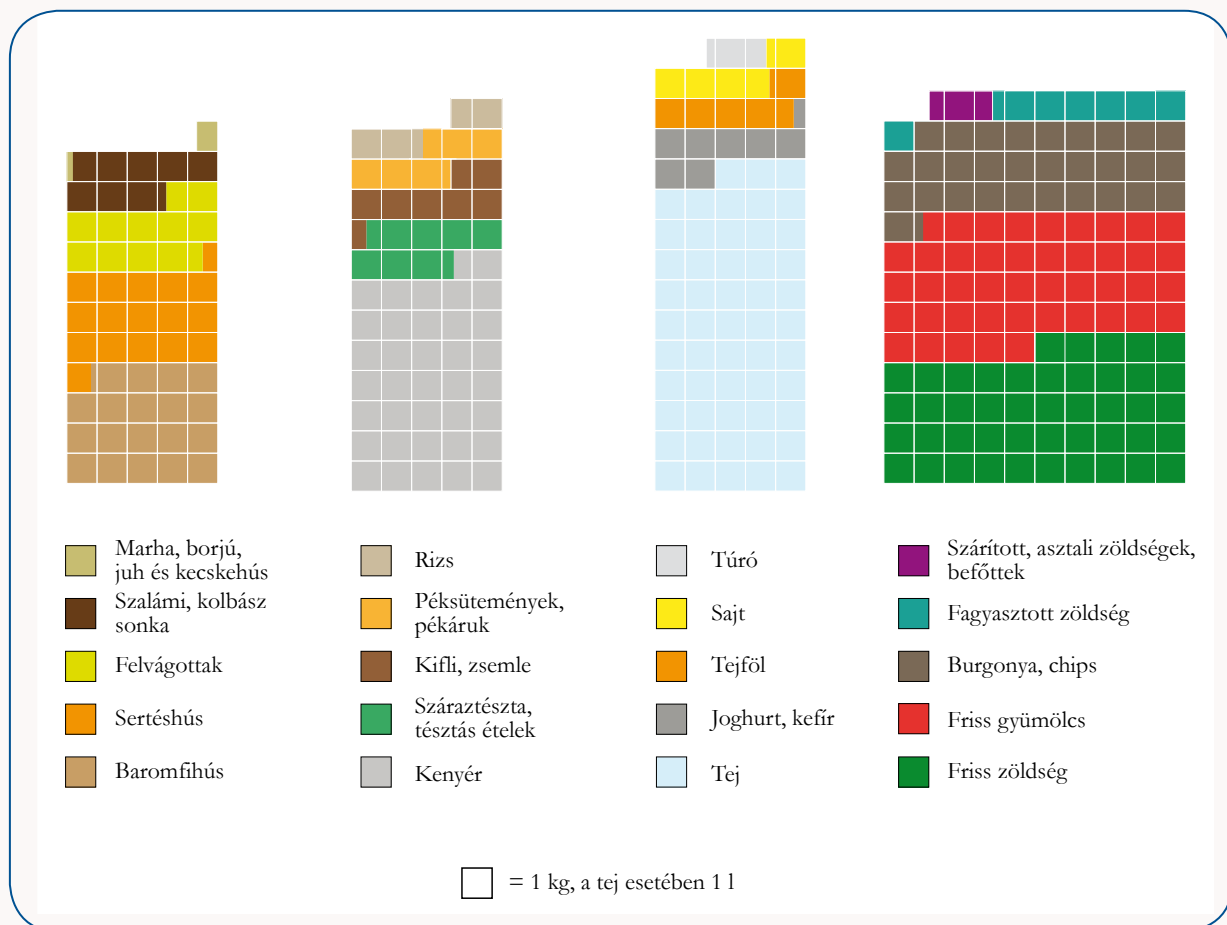
⁸ A COICOP-nomenklátúra 2015. évi átalakításában az „Egyéb termékek és szolgáltatások” főcsoport, valamint az adatok alapját képező ”Háztartási napló” struktúrája jelentős mértékben érintett, ezért az e tekintetben tapasztalt változások részben módszertani okokkal magyarázhatók.

(11,0%-os áremelkedés mellett) egy főre jutóan 16 ezer forintért vásároltak a háztartások, reálértéken 11,2%-kal többet, mint 2014-ben.

2015-ben (1,7%-os árcsökkenés mellett) 2,3 kilogrammal (13,5%-kal) nőtt a baromfi-hús egy főre jutó éves elfogyasztott mennyisége. A sertéshús ára a baromfiét némileg meghaladó mértékben csökkent (2,8%-kal), az elfogyasztott mennyiség növekedése mégis annál kisebb mértékű volt (0,3 kilogramm). Az átlagot jóval meghaladó mértékben emelkedett a gyümölcsök ára, összesen mégis 18,1%-kal (7 kilogramm) többet vásárolt belőle a lakosság egy főre jutóan 2015-ben, mint az előző évben. A gyümölcsfélék közül leginkább a görögdinnye és az alma elfogyasztott mennyisége nőtt: 1,9, illetve 1,3 kilogrammal. A 2015-ben mért egy főre jutó 52,4 kilogrammos zöldségfogyasztásunk az előző évet 7%-kal haladta meg, burgonyából is több, 30,3 kilogramm fogyott, ami 14,4%-os emelkedést jelent a 2014. évhez képest.

3.5. ábra

Az egy főre jutó élelmiszer-fogyasztás mennyisége, 2015

A háztartások második legnagyobb kiadási csoportja a **lakásfenntartási és háztartási energia**. A 2015-ben erre fordított, átlagosan 210 ezer forintot kiadás folyó áron 0,7, változatlan áron 1,9%-kal volt magasabb, mint az egy évvel korábbi. Az év folyamán az energiahordozók és fűtőanyagok ára átlagosan 2,9%-kal csökkent. A legnagyobb mértékben a villamos energia fogyasztói ára mérséklődött (4,3%-kal), a gáz és a meleg víz, valamint a hőszolgáltatások ára pedig 2,8–2,7%-kal. Éves szinten, egy főre vetítve, átlagosan, vezetékes gázra 42,2 ezer forintot, elektromos energiára 42,7 ezer forintot, meleg vízre és távhőre 12,6 ezer forintot költöttek a háztartások 2015-ben. A 2013 óta tartó rezsicsökkenés hatására a lakossági attitűd, némi fáziskéséssel, de változóban van, a fogyasztás volumene növekedésnek indult, a legnagyobb értéket (4,5%) az elektromos energiaköltségeknél mértük, a gázfogyasztásé 3,4%-kal emelkedett. A távfűtéses, jellemzően panelépületben élők háztartásaiban a csökkenő árak, az egyéni fogyasztásmérők elterjedése és az épület-hőszigetelések költségcsökkentő hatására központi fűtésre, távhőre folyóáron 6,1, az árváltozás hatását is figyelembe véve 3,5%-kal költött kevesebbet a lakosság.

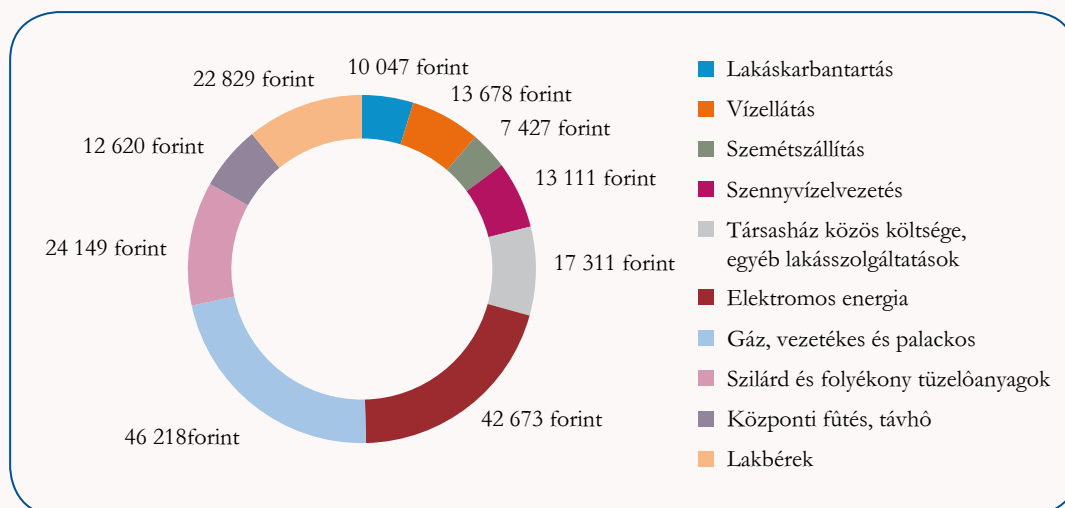

A **szilárd tüzelőanyagok** használata az utóbbi években nagyon elterjedt, annak ellenére, hogy fogyasztói ára az elmúlt négy évben az átlagos árváltozás mértékét meghaladóan nőtt, 2015-ben 2,4%-kal. A termékcsoporthoz ebben az évben 2,7%-kal meghaladta az előző évet, egy főre jutóan 1191 forinttal emelve meg a lakosság éves rezsiköltségét.

A lakásfenntartási kiadások másik nagy hányada a **vízellátás és szennyvízelvezetés**, a **szemétszállítás**, illetve a **társasházak közös költsége** és a lakáskarbantartással kapcsolatosak, amelyek együttesen a lakásfenntartási tételek 29,3%-át (61,6 ezer forintot) jelentették. Ezeknek a tételeknek az együttes értéke az előző évhez képest 3,6%-kal emelkedett.

3.6. ábra

A háztartások egy főre jutó éves lakásfenntartási és háztartási energia kiadásai, forint, 2015

A háztartások harmadik legnagyobb kiadási szelete a **közlekedés és szállítás**. Erre egy főre vetítve átlagosan 109,3 ezer forintot költöttek, ami az összes fogyasztási kiadás 11,2%-át tette ki 2015-ben. A közlekedési kiadások közel több mint felét üzemanyag-vásárlásra fordították, átlagosan 61,9 ezer, helyi tömegközlekedésre pedig 8123 forintot adott ki a lakosság egy főre vetítve.

Egészségügyi kiadás a háztartások 87,7%-ában merült fel költségként, az erre kiadott 49,4 ezer forint az egy főre jutó összes kiadás 5,1%-át tette ki. A csoport legnagyobb szeletét 38,1 ezer forinttal (77%) a gyógyszerre, gyógyárura fordítottak jelentették, míg járóbeteg-ellátásra és kórházi szolgáltatásra 11,4 ezer forintot fizetett a lakosság 2015-ben átlagosan egy főre jutóan. A teljes egészségügyi ráfordításból 3099 forint volt a hálapénz egy főre jutó éves összege.

3.1.3. A háztartások fogyasztása a különböző társadalmi csoportokban

A legmarkánsabban a jövedelmi helyzettel függ össze a fogyasztás: minél nagyobb egy háztartás jövedelme, annál többet költ. 2015-ben a legfelső jövedelmi ötödben élők 3,4-szer annyit adtak ki egyéni fogyasztásukra, mint a legalsó ötödben. A legszegényebbek kiadásai az országos átlag közel felét (49,1%-át), a legfelső ötödben élők kiadásai az átlag 1,7-szeresét tették ki. A kiadás nagysága 2015-ben az előző évhez képest az alsó jövedelmi ötödben 6,3, a legfelső jövedelmi ötödben 8,0%-kal nőtt.

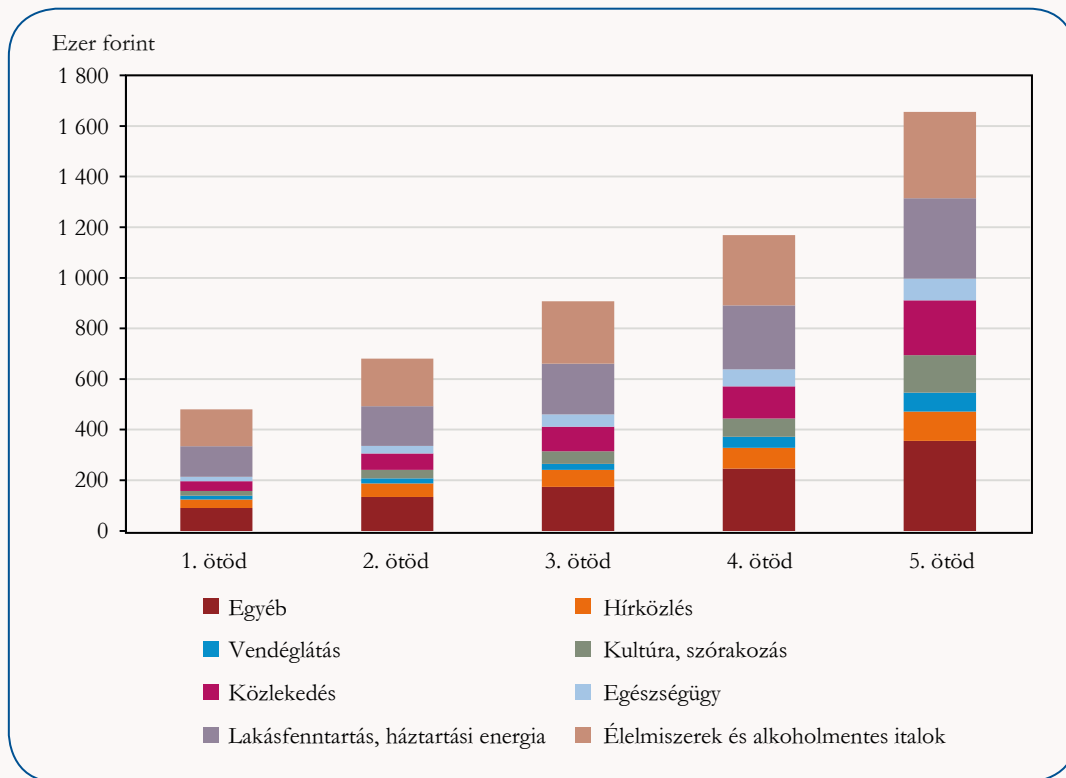
Élelmiszerre a legszegényebbek 146,2 ezer forintot, 12,4%-kal többet költöttek 2015-ben az előző évhez képest, a leggazdagabbak egy főre jutó éves élelmiszer-kiadása pedig 341 ezer forintot tett ki, 13,6%-kal meghaladta az előző évet.

A háztartási energiára egy főre jutóan a legszegényebb réteg folyó áron közel ezer forinttal kevesebbet, a leggazdagabbak 2,6 ezer forinttal többet költöttek 2015-ben, mint az előző évben. Az energiahordozók közül az elektromos energia költsége az alsó jövedelmi kategóriákban kissé csökkent vagy stagnált, a legfelső ötödben tartozók viszont 3,2%-kal növelték egy főre jutóan kiadásait. A gázra fordított összeg ellenben a felsőbb jövedelmi kategóriákban stagnált vagy kismértékben emelkedett, miközben

az alsó jövedelmi ötödbe tartozók 3,0%-kal növelték erre fordított kiadásaikat. Többet költött a lakosság szilárd tüzelőanyagokra is, ami leginkább a két felső jövedelmi ötödbe tartozók fogyasztásbővülésének köszönhető, ahol 14,3, illetve 7,4%-kal nőtt az ilyen jellegű kiadás.

3.7. ábra

Egy főre jutó éves kiadás nagysága jövedelmi ötödök szerint, 2015

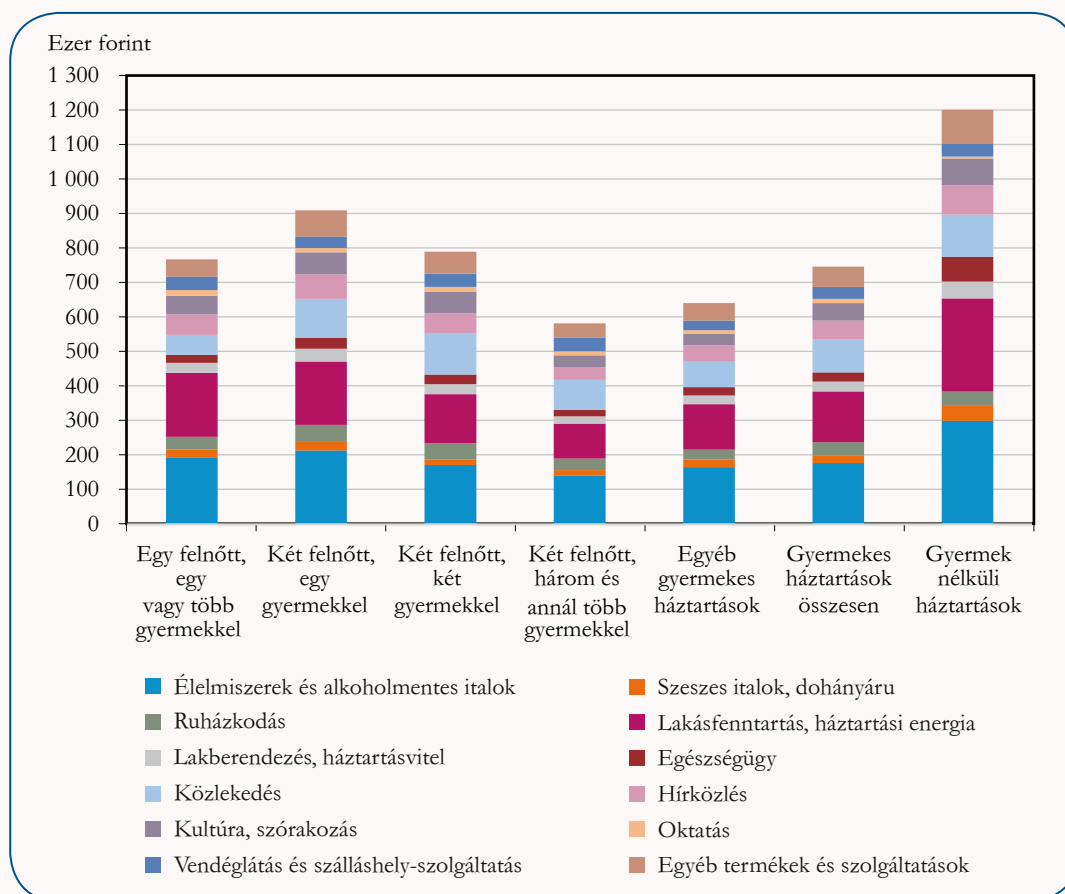
2014-hez képest minden réteg fogyasztási szerkezete némileg változott. Csökkent az alapvető kiadások, az élelmiszer, a lakásfenntartás és a közlekedésre fordítottak súlya az összefogyasztáson belül, bár a két szélső réteg között a különbség érdemben nem módosult, még mindig jelentős maradt. Minél szegényebb egy háztartás, annál nagyobb súlyt képviselnek a fogyasztásának szerkezetében ezek a tételek, mivel annál kevesebb szabadon elkölthető jövedelem áll rendelkezésre ezek kiegyenlítése után. A markáns életszínvonalbeli különbséget a két szélső jövedelmi ötöd között jól mutatja, hogy míg a legalsó ötödben a fogyasztási kiadások 63,6%-át tették ki ezek az összegek, addig a legfelső ötödben 52,9%-ot.

A **gyermekes háztartások** egy főre jutó átlagos éves fogyasztása 746,3 ezer forint volt 2015-ben, folyó áron 5,8, reálértéken 5,9%-kal magasabb, mint az előző évi. Mivel a gyermekes háztartások átlagos taglétszáma (3,8 fő) meghaladja az országos átlagot (2,3 fő), egy főre jutó kiadásaik is rendre alacsonyabbak az átlagnál. Különösen igaz ez olyan kiadási tételeknél, mint például a lakásfenntartás, amelynek nagysága a méretgazdaságosság elve alapján nem követi arányosan a taglétszám növekedését, ezért egy főre jutó lakásfenntartási kiadásaik 70,1%-a volt az átlagosnak, az egy háztartásra jutó érték viszont 15,3%-kal meghaladta azt. Ruházkodásra és lábbelire, valamint vendéglátásra egy főre jutóan, éves szinten az átlagoshoz hasonlóan költöttek, oktatási kiadásaik viszont 36,4%-kal nagyobbak voltak.

A **gyermekes háztartások helyzete az előző évhez képest kedvezően változott**, fogyasztásukat a kultúra, szórakozás, valamint a közlekedési kiadásokat kivéve minden csoportban növelték.

3.8. ábra

A gyermekes és gyermektelen háztartások egy főre jutó éves átlagos fogyasztási kiadásainak megoszlása folyó áron, 2015

A gyermekesekkel szemben a **gyermektelen háztartások** az átlagosnál magasabb életszínvonalon élnek. Egy főre jutó személyes célú kiadásuk összege 2015-ben 1 millió 201 ezer forint volt, 22,7%-kal (222 ezer forinttal) meghaladta az országos átlagot. A gyermektelenek 60 ezer forinttal (28,6%-kal) költöttek többet az átlagosnál lakásuk fenntartására, 59,5 ezer forinttal (24,8%-kal) többet pedig háztartásaikban elfogyasztott élelmiszere. Egészségügyre 22,3, közlekedésre 13,4 ezer forinttal magasabb összeget fordítottak, mint az átlag.

A **nyugdíjas háztartások** aránya az összes háztartáson belül 30,3% volt 2015-ben. Egy főre jutó személyes célú kiadásuk 1139 ezer forintot tett ki, folyó áron 86 ezer forinttal, reálértéken 8,3%-kal több az egy évvel korábbinál. E háztartástípusban élők fogyasztási kiadásai évről évre meghaladják az országos átlagot, 2015-ben 16,4%-kal. Ez egyrészt a nyugdíj értékállóságának, másrészt annak köszönhető, hogy az idősebbek még napjainkban is gyakrabban látják vendégül rokonaikat, gyermekeiket, mint fordítva, és az ilyen alkalmakon fogyasztottak is az ő háztartásaikban jelennek meg kiadásként.

A nyugdíjasok fogyasztási szerkezetének további sajátossága, hogy az átlagosnál magasabb értéket képvisel háztartásaikban a lakásfenntartás súlya (3,5 százalékponttal), és mivel háztartásaikban az átlagosnál többnyire kevesebb személy él, gyakran mindössze 1 fő, a fix költségek nem oszlanak meg. Az életkor sajátosságaiból adódó magasabb gyógyszerköltségek miatt az **egészségügyi kiadások súlya** 4,4 százalékponttal meghaladja az átlagot, aminél 2,2-szer többet (108 ezer forintot), ezen belül gyógyszerekre 78,2 ezer forintot adtak ki, az átlag 233,2%-át. A számukra biztosított ingyenes, illetve kedvezményes tömegközlekedés miatt, valamint azért, mert körükben alacsonyabb a gépkocsihasználók száma, és ezért járműfenntartási kiadásai is kisebbek, éves szinten egy főre jutóan az átlagosnál 44,4 ezer forinttal költöttek kevesebbet közlekedésre.

Településtípusonként vizsgálva a háztartások fogyasztását Budapest dominanciája érvényesül, ahol az 1 millió 321 ezer forintos egy főre jutó éves fogyasztási kiadás az országos átlagot 35,0%-kal meghaladta. A települési lejtőn lefelé haladva csökken a fogyasztás, ami a községekben a legalacsonyabb, 831 ezer forint, az országos átlag 84,9%-a.

3.1.4. A háztartások tartós fogyasztási cikkekkel való ellátottsága

A háztartások tulajdonában lévő tartós fogyasztási cikkek állománya évről évre bővül, néhány alapvető cikk esetében, mint például a televízió és a mosógép, megközelíti a teljes ellátottságot. Az infokommunikációs és szórakoztató elektronikai eszköz kínálat gyorsan fejlődik, aminek hatására változnak a legkeresettebb termékek is. A hagyományos televíziókészülékekkel szemben például emelkedik a plazma-, illetve az LCD-televíziók száma, 2015-ben a háztartások 42,5%-a rendelkezett ezzel a termékkel, 5,7 százalékponttal többen, mint egy évvel korábban.

A lakosság körében az internet használata eleinte lassan terjedt, 2001-ben száz háztartásból mindössze 5-ben találhattunk internetre kötött számítógépet, azonban az állomány évről évre gyors léptekben nőtt, 2015-ben a háztartások 65,9%-nak tulajdonában volt már számítógép. A számítógép gyűjtőfogalma több terméket is magába foglal, a csoporton belül az utóbbi években némi átrendeződést tapasztaltunk. Még mindig az asztali számítógép a legelterjedtebb eszköz, a háztartások közel felében (45,5%) megtalálható, de részesedése lassan csökken, ugyanakkor nő a lappal, illetve notebookkal rendelkező háztartások száma, a vizsgált évben a háztartások 36,6%-a rendelkezett ilyen eszközzel. A netbookok, illetve tabletek használata még kevésbé elterjedt, előfordulási arányuk lassan emelkedik, 2015-ben a háztartások 8,8%-a rendelkezett ilyen hordozható eszközzel. A számítógépek elterjedésével párhuzamosan az internettel való ellátottság is jelentősen megnőtt a vizsgált időszak alatt. Míg 2006-ban a háztartások mindössze ötödében (21%-ában) volt internetkapcsolat, addig 2010-ben már a felében (51%), 2015-ben pedig már a lakosság kétharmada tudott hozzáférni valamilyen eszközön, számítógépen vagy okostelefonon keresztül az internethez.

Napjainkban szinte minden háztartásban (92,3%) van mobiltelefon, jellemzően több is, száz háztartásra 186 darab jut, közülük 52 okostelefon.

A nagy háztartási berendezések széles körben való elterjedése a szórakoztató elektronikai készülékekénél, illetve az infokommunikációs berendezésekenél lassabban megy végbe, de évről évre határozottan növekszik a mosógép használata, 2015-ben a családok 16,2%-a rendelkezett vele. A saját **személygépkocsit** birtokló háztartások aránya 2000-ben 36,9% volt, ezt követően lassú emelkedésbe kezdett, az utóbbi években viszont már stagnál. 2015-ben a háztartások közel fele (51%-a) rendelkezett saját gépjárművel.

3.2. A háztartások kiadásainak új megközelítése: a teljes kiadás számbavétele

Az Európai Unió országaiban, így hazánkban is a COICOP, vagyis a lakossági fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozási rendszere képezi a hivatalos statisztika alapját. Az adatfelhasználók többsége előtt a nomenklatúra szerint definiált kiadás valódi tartalma vélhetően kevésbé ismert, és azt inkább köznyelvi értelemben használják. Az adatok értelmezésénél azonban figyelemmel kell lennünk arra, hogy a COICOP egyes felhalmozási jellegűnek tekintett lakossági „kiadások” összegeit nem tekintjük fogyasztásnak, így azokat nem is veszi számba, amiért **a háztartások fogyasztási kiadása és a családok tényleges költségei közé nem tehetünk egyenlőségjelet.**

Ahhoz, hogy az eddigiekhez képest sokoldalúbban mutathassuk be a magyar háztartások kiadásszerkezetét, folytatva a 2014-ben megkezdettéket, számolunk egyes havi rendszerességgel jelentkező, tipikusan havi jövedelemből fizetendő, merev, de nem COICOP-besorolású tételekkel is. Ilyennek tekintjük és megfigyelésünk körébe vonjuk **a lakáshitelek törlesztésére, valamint azok kamataira kifizetett összegeket,**⁹ megfigyelve a háztartások „teljes kiadását”. Ezzel a megközelítéssel rávilágítunk arra, hogy

⁹ Mindezekon túl lehetnek a háztartásoknak olyan megfizetett költségei is, amelyeket sem a COICOP-csoportosításnál, sem ebben az elemzésben nem veszünk figyelembe. Ennek oka, hogy ezek a tételek nem csak felhalmozási jelleggel bírnak, hanem kifizetésük jellemzően nem is a folyó jövedelemből, hanem tipikusan megtakarításból, illetve nagy értékű ajándékból, örökségből stb. történik, vagy közvetlenül nem a lakhatás biztosítását szolgálják. Ezért a csoportosításból kimarad az építkezésre és ingatlanvásárlásra, vagyis a lakás, ház, föld, telek stb. vásárlására fordított készpénz, az építkezések és korszerűsítések költsége is. Nem vontuk vizsgálatunk körébe a második, vagy további ingatlanok után fizetendő jelzáloghitelek törlesztő részleteit sem, mivel azok nem szolgálják közvetlenül a lakhatást.

egyes háztartástípusok költségeire a nagy hitelek torzítóan hatnak, ezért a háztartások bevételeik egy részét nem tudják COICOP szerinti számbavétel szerint „elfogyasztani”.

Az egy főre jutó „teljes kiadás” átlagos értéke 1011 ezer forint volt 2015-ben. Ez az összeg 32,5 ezer forinttal meghaladta a COICOP szerint számba vett fogyasztási kiadást, mintegy 3,3%-kal megemelve azt. A növekmény a gazdasági válság kitörése utáni években volt a legmagasabb (közel 5%-os), 2012-től csökkenő tendenciát mutat. A teljes kiadás nagysága 2015-ben a lakáshitelt törlesztő háztartásokban 1026,8 ezer forint volt, a hitellel nem rendelkezőké 1,8%-al elmaradt ettől. Ténylegesen 515 ezer háztartásnak, benne 1,6 millió személynek volt ilyen hitele, amelyek 611 ezer forintot fizettek vissza kölcsönük után egy év alatt háztartásonként.

3.2. tábla

A háztartások éves, egy főre jutó „teljes kiadásainak” megoszlása

(%)

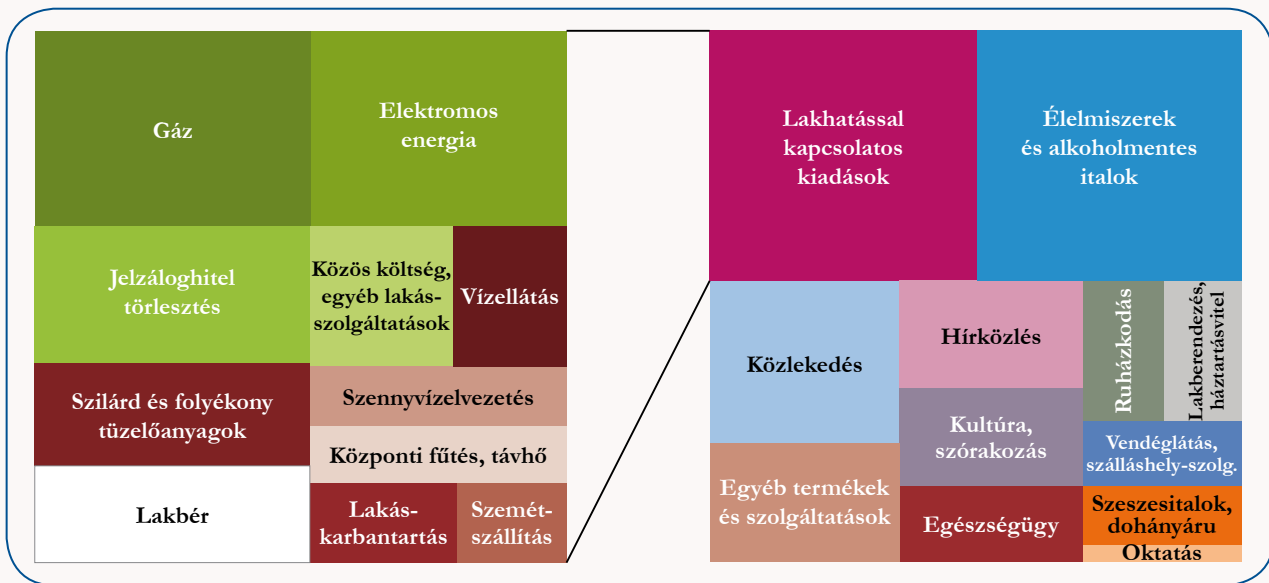
Megnevezés	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Teljes kiadás, ezer forint	774,1	782,7	804,7	848,2	872,0	905,2	941,9	1 011,2
Élelmiszerek és								
alkoholmentes italok	22,9	22,0	21,9	21,7	22,0	22,4	22,3	23,7
Szeszes italok, dohányáru	3,2	3,2	3,1	2,9	3,0	2,9	3,0	3,2
Ruházat és lábbeli	3,8	3,7	3,8	3,7	3,6	3,6	3,6	4,0
Lakhatási kiadások	24,7	27,0	28,2	28,9	28,9	27,2	25,8	24,0
ebből: jelzáloghitel								
törlesztés	3,1	4,5	4,0	4,6	4,3	3,8	3,6	3,2
Lakberendezés,								
háztartásvitel	4,0	3,8	3,7	3,6	3,5	3,5	3,6	3,9
Egészségügy	4,3	4,5	4,7	4,5	4,6	4,6	4,8	4,9
Közlekedés	11,8	11,3	10,6	11,3	11,2	11,7	12,1	10,8
Hírközlés	6,4	5,9	5,7	6,2	6,2	6,4	7,2	6,9
Kultúra, szórakozás	7,3	7,4	7,5	7,0	6,9	6,9	6,8	6,4
Oktatás	0,8	0,8	0,9	0,7	0,7	0,8	0,8	0,9
Vendéglátás és szálláshely-								
szolgáltatás	3,5	3,5	3,8	3,3	3,3	3,5	3,7	3,5
Egyéb termékek és								
szolgáltatások	7,4	6,9	6,2	6,0	6,0	6,4	6,4	7,8
Teljes kiadás	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Növekmény a COICOP-								
kiadáshoz képest	103,2	104,7	104,2	104,9	104,5	104,0	103,8	103,3

A vizsgált időszak alatt végig a teljes kiadás legnagyobb részét a lakhatással kapcsolatos költségek tették ki, erre 2015-ben 242,6 ezer forintot fordított a lakosság.¹⁰ Ennek több mint felét (51,8%) a háztartási energia költség tette ki, amit sorban a vízellátás és egyéb lakásszolgáltatásokra költöttek (21,2%), és a lakáshitel-törlesztések követtek (13,4%). A lakhatással kapcsolatosakra kifizetett egy főre jutó éves összegek 2008-tól 2012-ig dinamikusan nőttek, országosan 191 ezer forintról 252,1 ezer forintra. 2015-ben a jelzáloghitelt törlesztőknél a teljes kiadás 34,4%-át a lakhatással kapcsolatos költségek tették ki, ami 12,5 százalékponttal haladta meg a hitellel nem rendelkezőké.

¹⁰ A lakhatással kapcsolatos költségek magas arányát a teljes kiadásból a háztartási energia 2012-ig tartó, átlagos átváltozást meghaladó – a korábban már említett – növekedése, valamint a jelzáloghitelek törlesztő részleteinek megugrása okozta.

3.9. ábra

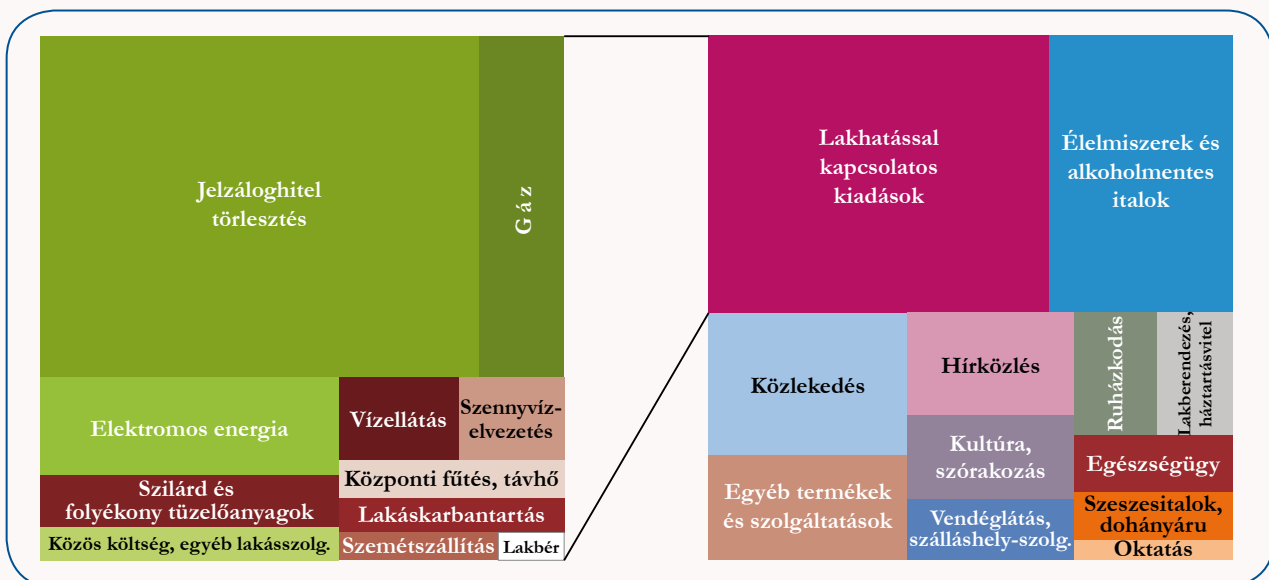
A háztartások teljes kiadásának szerkezete, 2015

A lakhatási kiadások mellett minden háztartástípusban a második legnagyobb tétel az élelmiszerekre fordítottak voltak, arányuk 2015-ben a jelzáloghiteleseknél 18,5, a lakáshittel nem rendelkezőknél 24,8%. Ha a kiadások forintösszegeit vizsgáljuk, a különbségek még szembetűnőbbek, mert a hiteltörlesztők feszes költségvetése a további kiadások visszafogásához vezet. Az élelmiszerekre fordított egy főre jutó 190,3 ezer forintos költségük a törlesztés terheivel nem szembesülőkénél mindössze 76,3%-át tette ki, háztartási energiáira 102,5 ezer forintot adtak ki, a hitellel nem rendelkezők kiadásának 78,7%-át. Közlekedésre és szállításra a két háztartástípusban nagyságrendileg hasonlóan költöttek, és mivel jelzáloghitelesek körében magas a gyermekes háztartások száma, oktatásra ebben a háztartástípusban élők fizettek ki többet (39,5%-kal).

3.10. ábra

A jelzáloghittel rendelkező háztartások teljes kiadásának szerkezete, 2015

4. A SZUBJEKTÍV JÓLLÉT

A szubjektív jóllét mutatói az egyén megélt életminőségét, az életére, valamint annak meghatározó területeire vonatkozó elégedettségét, egyéni értékelését mérik társadalomstatistikai módszerekkel. A szubjektív jelző arra hívja fel a figyelmet, hogy az indikátorok az egyén személyiségében rejlő, belső állapotára vonatkoznak, és annak deklaratív értékelését számszerűsítik, szemben az anyagi jólétet leíró mutatókkal, amelyek az egyén életkörülményeinek külső, tényszerű, objektív jellemzőit mutatják. A szubjektív jóllét vizsgálatakor az egyén megélt életminőségére koncentrálunk, az egyén mentális egészségét, jellemző érzelmi állapotait, életelégedettségét mérjük kvantitatív, önbevallásos adatfelvétellel. Az OECD definíciója szerint a szubjektív jóllét az embereknek a velük történt eseményekkel, a testükkel, a gondolataikkal és az életkörülményeikkel, összességében az életükkel kapcsolatos különböző értékelések gyűjtőfogalma. A szubjektív jóllét területének kulcsváltozója az étellel való elégedettség, valamint a jellemző érzelmi állapotok, amely változók segítségével az egyén mentális közérzetéről szerezhetünk információkat.

A jóllét, azon belül is a szubjektív jóllét mérésével kapcsolatban a 2009-ben megjelent Stiglitz-jelentés javaslatokat fogalmazott meg a statisztikai hivatalok számára. Emellett az Európai Unió *GDP and beyond* előirányzata szintén előtérbe helyezte a társadalom „rejtett közérzetére” vonatkozó mutatók vizsgálatát. Az új kihívásoknak eleget téve az Eurostat – mint az Európai Unió statisztikai intézménye – a 2013-as, minden tagállamra kötelező EU-SILC lakossági adatfelvételébe beépített egy, az egyének szubjektív jólétére vonatkozó, 23 kérdésből álló modult. A kérdőívre 16 éves vagy annál idősebb lakosok válaszoltak. Felismerve a jóllét, azon belül is a szubjektív jóllét vizsgálatának fontosságát az életszínvonal, életminőség leírásában, a KSH kiemelt figyelmet fordít a magyar lakosság szubjektív jóllétének mérésére. 2015-ben – és a tervek szerint a jövőben is két évente – a hivatal megismétli a szubjektív jóllétet feltáró részletes kérdőív felvételét, míg a köztes években – így a 2016-os adatfelvétel idején – csak néhány kiemelt szubjektív változó lekérdezése történik meg: az étellel, az anyagi helyzettel való elégedettség, valamint az általános bizalomra és a biztonságérzetre vonatkozó kérdések.

Fejezetünkben a magyar lakosság szubjektív jólétére vonatkozó kulcsváltozókról rendelkezésre álló, hivatalos statisztikai eljárással mért legfrissebb, 2016-os eredményeinek közlése mellett kitérünk a legfontosabb demográfiai mutatók szerint mérhető különbségekre is.

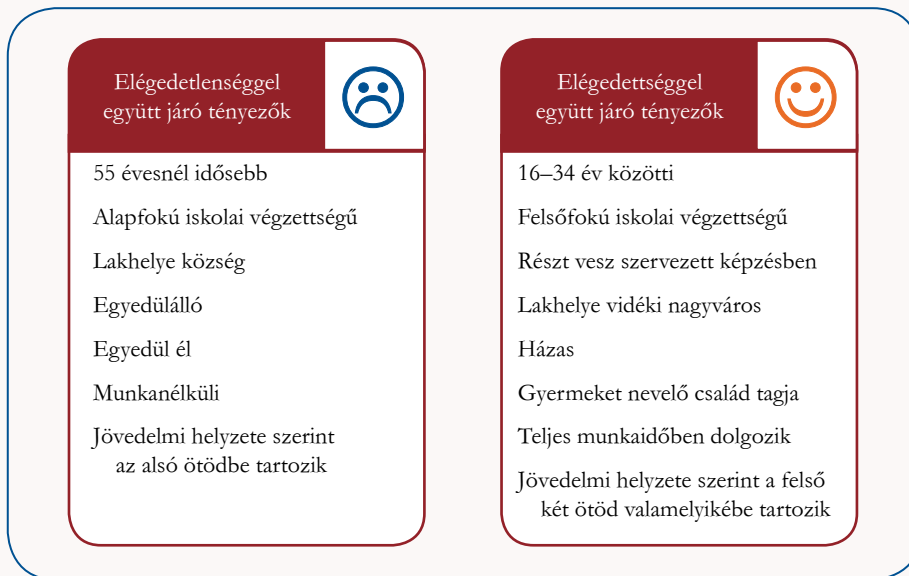
4.1. Az étellel való elégedettség

Az étellel való általános elégedettségre vonatkozó kérdés a szubjektív jóllét vizsgálatának kulcsváltozója, eredményei egyszerűen magyarázhatók és könnyen érthetőek. A megkérdezettek egy 0-tól 10-ig terjedő skálán értékelték, hogy összességében mennyire elégedettek az életükkel (0 = egyáltalán nem elégedett, 10 = teljes mértékben elégedett). A válaszok átlagértéke 2016-ban a felnőtt lakosságra 6,10 pont, a korábbi években mért átlagértékekkel statisztikailag megegyezik (2013: 6,15; 2015: 6,10). A 16 éves vagy annál idősebb magyar lakosság étellel való elégedettsége összességében tehát stabil, változatlan szintet mutat az elmúlt három évre visszatekintve.

Az adatfelvétel mintamérete és a kutatásban felvett, igen nagyszámú demográfiai és életkörülményeket leíró háttérváltozó vizsgálata lehetőséget ad arra, hogy a vizsgált népesség egészére vonatkozó középérték mögé nézve feltárjuk a társadalom egyes csoportjaira jellemző életelégedettséget, az egyes változók mentén kirajzolódó különbségeket. Elsőként arra keressük a választ, hogy kik hazánkban az életükkel igazán elégedettek, és kik azok, akik a legkevésbé. A válaszadókról rendelkezésre álló információk statisztikai-összefüggés-vizsgálatokkal való elemzése után rajzolódott ki azok az ismérvek, amelyek jellemzően az étellel való elégedettséget, illetve elégedetlenséget valószínűsítik.

4.1. ábra

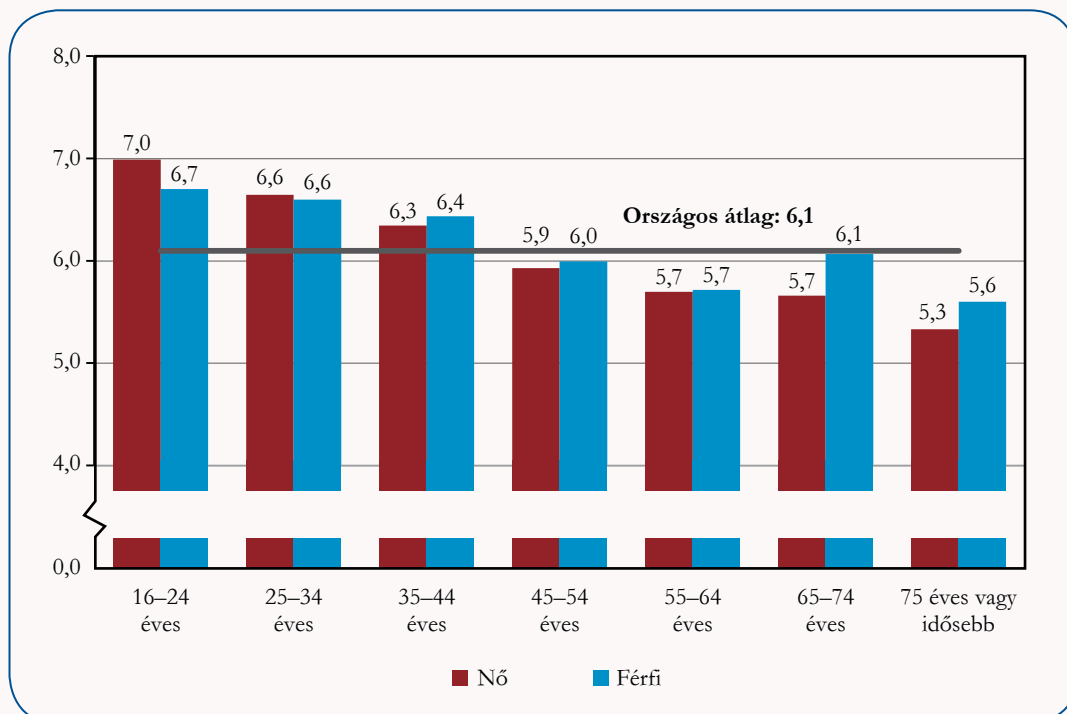
Az étellel való elégedettséget és elégedetlenséget valószínűsítő jellemzők

A vizsgált változók közül az életkor esetében mutatkozott a legerőteljesebb összefüggés az étellel való elégedettséggel. Az étellelégedettség a fiatal felnőttek körében a legmagasabb, majd a 45–54 éves korcsoportig az életkor előrehaladtával jelentősen csökken. A 74 éves vagy idősebb korosztály a legkevésbé elégedett az ételével. A kirajzolódó életkori lejtő a korábbi évek adatain is megfigyelhető volt.

4.2. ábra

Az étellel való elégedettség átlagértékei életkor szerinti csoportokon, 2016

A legmagasabb iskolai végzettség növekedésével párhuzamosan fokozatos emelkedés figyelhető meg az étellel való általános elégedettség terén. A korábbi eredményekhez hasonlóan a legfeljebb alapfokú képzésben részesültek a legkevésbé elégedettek (5,34), míg a felsőfokú végzettséggel bírók a legelégedettebbek (6,91). A legnagyobb lépcső az érettségivel nem rendelkezők (5,79) és az érettségizettek között van (6,41).

A munkaerőpiaci helyzet szempontjából a munkahellyel rendelkezők közül a teljes munkaidőben dolgozók elégedettebbek az életükkel (6,52). A munkahellyel nem rendelkező csoportokból a tanulók elégedettsége kimagaslik, ők minden más csoportnál elégedettebbek (7,31). A teljes népesség 6,10 pontos átlagát az inaktív csoportok közül kizárólag a háztartásbeliek elégedettsége lépi át (6,42), míg a többi, munkahellyel nem rendelkező csoport elégedettsége a lakossági átlag alatt marad. A legkevésbé a munkanélküliek elégedettek (4,84), ami felhívja a figyelmet arra, hogy a munkanélküliség nem csak gazdasági probléma, hanem az egyén pszichés, mentális állapotát is jelentősen megterheli.

A lakosság életelégedettségének településtípus szerinti különbségei igen markánsak, és 2013 óta folyamatosan nőnek. A vidéki nagyvárosokban élők kimagaslóan a legelégedettebbek az életükkel (6,39), az országos átlag feletti továbbá a budapestiek elégedettsége (6,20) is. A nagyvárosban élők életelégedettségében 2013 óta növekvő tendencia figyelhető meg. A kisebb városok lakóinak (6,03), valamint a községekben élők (5,91) élettel való elégedettsége amellet, hogy elmarad az országos átlagértéktől, az elmúlt évek adatai alapján tendenciózus csökkenést is mutat.

A régiók közül míg 2013-ban Nyugat-Dunántúl, 2015-ben Közép-Dunántúl volt a legelégedettebb, addig 2016-ban a Dél-Alföldön élő emberek életelégedettsége volt a legmagasabb. Az országos átlag alatti Észak-Magyarországon (5,77) és Dél-Dunántúlon (5,67) az ott élők elégedettsége.

4.1. tábla

Régiók sorrendje az élettel való elégedettség átlagértékei szerint

Régió	Sorrend és átlagérték					
	2016		2015		2013	
Dél-Alföld	1.	6,42	3.	6,32	2.	6,32
Közép-Dunántúl	2.	6,35	1.	6,49	2.	6,32
Nyugat-Dunántúl	3.	6,21	2.	6,38	1.	6,38
Észak-Alföld	4.	6,19	4.	6,12	4.	6,13
Közép-Magyarország	5.	6,05	5.	6,02	5.	6,10
Észak-Magyarország	6.	5,77	6.	5,79	7.	5,90
Dél-Dunántúl	7.	5,67	7.	5,75	6.	6,03

4.2. Bizalom

Az egyén tágabb társas környezetével való interakcióját befolyásolja az emberekbe vetett bizalma. A személyes kapcsolatrendszer építéséhez, új ismeretségek létrejöttéhez elengedhetetlen a nyílt, bizalmat megelőlegező odafordulás.

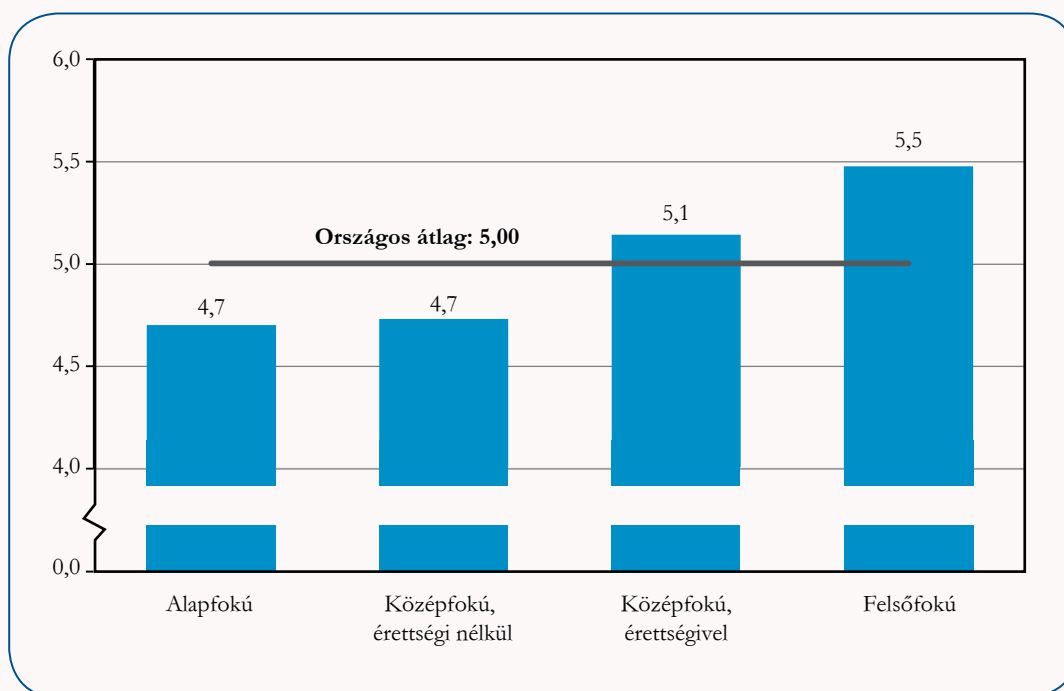
Az emberekbe vetett bizalom az összes szubjektív változó közül a legalacsonyabb átlagértéket mutatja a 0-tól 10-ig terjedő skálán. A teljes lakosságra számított középérték 2016-ban 5,00, az előző évi 4,95 értékhez képest stagnálást mutat.

Az emberekben való általános bizalomnak az életkor függvényében történő vizsgálati eredménye eltér a más változóknál tapasztalt folyamatos életkori lejtő jellegtől. A fiatalokra magasabb bizalmi szint jellemző (5,55), ami a 40-as életévek végére drasztikusan visszaesik (4,86). Az ennél idősebb korcsoportok esetén az egymásba vetett bizalom mértéke lényegében azonos.

A legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint tendenciózus különbségek mutathatók ki: minél magasabb az egyén iskolai végzettsége, annál inkább jellemző a nagyobb bizalom. Az érettségivel nem rendelkező felnőttek átlagosan a legbizalmatlanabbak (4,70), míg ez az érték az felsőfokú végzettséggel rendelkezők esetén a legmagasabb (5,48).

4.3. ábra

Bizalom az emberekben iskolai végzettség szerinti bontásban, 2016

Az emberekbe vetett bizalom területi különbségei közül szembevetendő, hogy a nagyvárosokban nagyobb bizalom jellemzi az ott élőket. 2016-ra 5,35-re nőtt – a tavalyi 5,12 pontról – a fővárosiak bizalmi indexe. A vidéki nagyvárosokban élők bizalmi szintje a tavalyi értékkel egyező, 5,12 pontos átlagértéket mutatja. A községekben élők esetén stagnáló, az országos átlag közeli 5,03 átlagérték a jellemző. Ezzel szemben a kisvárosokban, ahol az emberek a legkevésbé bíznak egymásban (4,68), tovább csökkent az emberek bizalmi szintje.

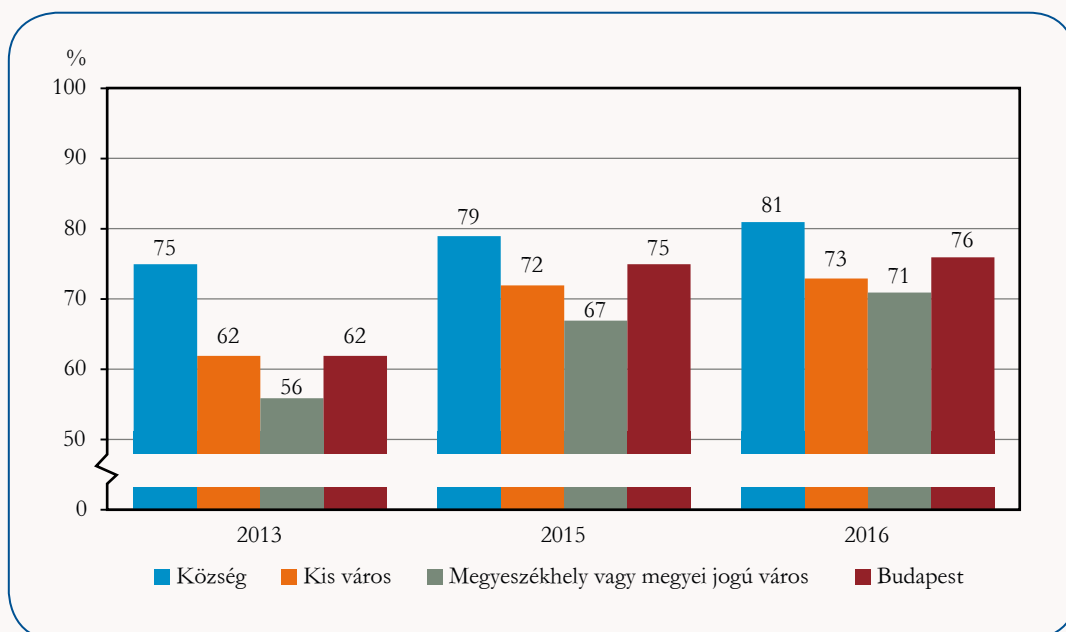
4.3. Biztonságérzet közterületen

A lakóhely környéki közterületen való biztonságérzet az egyén szűkebb környezetében való általános bizalma, illetve a lakóhely állapota által befolyásolt. A félelem és a szorongás negatív hatása a közérzetre egyértelmű. Emellett az életminőségre áttételes befolyása is van, hiszen az utcán történő, sötétedés utáni közlekedéstől való félelem erős visszatartó hatás lehet társas, kulturális rendezvények látogatásától, esti szabadidős programokon, sporttevékenységeken való részvételtől.

A kérdés, hogy mennyire érzi magát biztonságban sötétedés után, ha a lakhelye környékén sétál, négy válaszlehetőséget kínál fel, amelyek a következők: „nagyon biztonságban érzem magam”, „elégé biztonságban érzem magam”, „egy kicsit veszélyben érzem magam”, „nagyon veszélyben érzem magam”. A lakosság biztonságérzete Magyarországon 2013 óta folyamatosan javul. Míg 2013-ban a válaszadók 65 százaléka számolt be arról, hogy biztonságban érzi magát sötétedés után az utcán, a 2015-ös felmérésben ez az arány 74 százalékra nőtt, és 2016-ra 75 százalékra emelkedett. Bár településtípus szerinti bontásban a községekben élők esetén a legmagasabb azok aránya (79%), akik biztonságban érzik magukat, az elmúlt három évre kimutatható pozitív változás mértéke Budapesten a legerőteljesebb, ahol 14 százalékponttal nőtt a magukat biztonságban érzők aránya.

4.4. ábra

A lakosságon belül azok aránya, akik biztonságban érzik magukat közterületen sötétedés után, településtípus szerint

Régiók tekintetében a Nyugat-Dunántúlon (85%) kiugróan magas az azok aránya, akik biztonságban érzik magukat közterületen. A helyzet Észak-Magyarországon a legrosszabb, ahol a megkérdezettek 33%-a válaszolta, hogy kisebb vagy nagyobb mértékben, de veszélyben érzi magát sötétedés után egyedül az utcán.

FOGALOMTÁR

Háztartás: olyan személyek összessége, akik – függetlenül a rokoni kapcsolatoktól – egy jövedelmi, illetve fogyasztói közösséget képeznek, folyamatos életviteli költségeiket részben, vagy egészben közösen viselik. A háztartás fogalma nem azonos a családdal, nem jogi, inkább gazdasági tartalmú. Az esetek túlnyomó többségében egy család képez egy háztartást (szülők vagy szülő egy vagy több gyermekkel, házaspár gyermek nélkül), de háztartást alkothatnak oldalági, le- vagy felmenő rokoni kapcsolatban álló személyek is (testvérek, nagyszülő unokával, stb.). Élhetnek közös háztartásban rokoni kapcsolatban nem álló személyek (például két barátnő), de egy személy is háztartásnak tekintendő, ha egyedül gazdálkodik. A háztartáshoz tartozónak tekintjük az ideiglenesen távol élő diákokat, munkavállalás miatt távollévőket azokban az esetekben, mikor ellátásukról döntően a megfigyelt háztartás gondoskodik, illetve utóbbiak esetében, ha jövedelmükkel alapvetően hozzájárulnak a háztartási kiadásokhoz. (Az alkalmazott definíció eltér a népszámlálásban használatos meghatározástól.)

Referenciaszemély (főkereső): a háztartás tagjai közül a legmagasabb jövedelemmel rendelkező személy.

Aktív háztartások, amelynek tagjai között van legalább egy aktív kereső (alkalmazásban állók, szervezetkezeti tagok, egyéni vállalkozók, társas vállalkozások tagjai, alkalmi munkások, napszámosok, segítő családtagok, kivéve, ha ezt a tevékenységet nyugdíjasként végzik.)

Inaktív háztartások, amelyek tagjai között nincs egyetlen aktív kereső tevékenységet folytató személy sem (például munkanélküli-ellátásban részesülők, gyeden, gyesen lévők, öregségi vagy rokkantsági nyugdíjasok, járadékosok, szociális segélyezettek, stb.). Ezen belül a háztartás összetétele alapján megkülönböztethető a

- nyugdíjas (ahol a háztartásban van nyugdíjas), és az
- egyéb inaktív háztartások (ahol a háztartásban nincs nyugdíjas) csoportja.

Nyugdíjas háztartások: amelyeknek van nyugdíjas tagja, de nem él közöttük egyetlen aktív kereső sem.

Jövedelmi tizedek: a felvétel népességének az egy főre jutó éves nettó jövedelem alapján sorba rendezett tizedei.

Jövedelmi ötödök: a felvétel népességének az egy főre jutó éves nettó jövedelem alapján sorba rendezett ötödei.

Medián ekvivalens jövedelem: a teljes népesség OECD 2 fogyasztási egységre jutó jövedelem alapján történő sorba rendezése után a sor közepén lévő jövedelem jelenti a mediánt, vagyis hozzá képest pontosan ugyanannyi személynek van kevesebb, illetve több jövedelme.

OECD 2 fogyasztási egységkulcs: az első felnőtt 1 egységet, minden további felnőtt 0,5 egységet, a 14 év alattiak 0,3 egységet képviselnek.

Relatív szegénységi küszöb: a medián ekvivalens jövedelem 60%-a nemzeti valutában, euróban, továbbá vásárlóerő-egységen (PPS) kifejezve az egyszemélyes háztartásokra, valamint a két felnőtt és két gyermeket tartalmazó háztartásokra vetítve.

Relatív jövedelmi szegénységi arány: a medián ekvivalens jövedelem 60%-ánál kevesebb jövedelemmel rendelkező háztartásokban élő személyek aránya.

Tartós szegénységi arány: azon személyek aránya, amelyek az adott évben és a korábbi három év során legalább kétfőben az ekvivalens rendelkezésre álló háztartási jövedelem alapján a szegénységi küszöb alá esnek.

Anyagi depriváció: azon személyekre vonatkozik az anyagi nélkülözés, akikre az alábbi 9 problémából legalább három jellemző: 1) hiteltörlesztéssel vagy lakással kapcsolatos fizetési hátralékuk van; 2) a lakás megfelelő fűtésének hiánya; 3) váratlan kiadások fedezetének hiánya; 4) kétnaponta hús, hal, vagy azzal egyenértékű tápanyag fogyasztásának hiánya; 5) évi egyhetes, nem otthon töltött üdülés hiánya; 6) anyagi okból nem rendelkezik személygépkocsival; 7) anyagi okból nem rendelkezik mosógéppel; 8) anyagi okból nem rendelkezik színes televízióval; 9) anyagi okból nem rendelkezik telefonnal.

Súlyos anyagi depriváció: azon személyekre vonatkozik a súlyos anyagi depriváció, akikre a fenti kilenc problémából legalább négy jellemző.

Munkaintenzitás: a háztartásban élő összes munkaképes korú személy referenciaév során munkával töltött idejét viszonyítja az elméletileg munkával tölthető összes időhöz. Értéke 0 és 1 között lehet. A 0 érték jelentése, hogy senki sem dolgozott, míg az 1 jelentése, hogy mindenki teljes munkaidőben dolgozott az egész év során.

Nagyon alacsony munkaintenzitás: a 0 és 59 év közötti népességben belül azon személyek aránya, akik olyan háztartásban élnek, ahol a munkaképes korú (18 és 59 év közötti) felnőttek az előző évben teljes munkapotenciáljuk kevesebb mint 20%-át töltötték munkával. Ez esetben a munkaintenzitás értéke 0,2-nél nem nagyobb.

Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétek aránya: azon személyek aránya a teljes népességben, akik vagy a relatív jövedelmi szegénység vagy a súlyos anyagi depriváció vagy a nagyon alacsony munkaintenzitás közül egyben vagy többen érintettek.

Szegénységi rés: a szegények medián ekvivalens jövedelmének és a szegénységi küszöbnek a különbsége a relatív szegénységi küszöb százalékában kifejezve.

Gini-mutató: a jövedelemkoncentráció egyik lehetséges aggregát statisztikai mutatószáma, ami 0 és 1 közötti értéket vehet fel. Ha a Gini-koefficiens értéke 0, akkor mindenki egyenlő összeggel rendelkezik a sokaságban, azaz teljes az egyenlőség. Ha viszont értéke 1, akkor a sokaságban egyetlen személy kezében koncentrálódik az összes jövedelem, ez esetben teljes egyenlőtlenégről beszélünk. A Gini-mutató szemléletesen a Lorenz-görbe grafikus ábrázolásával jeleníthető meg. Ha a kumulált népességet és az általuk birtokolt kumulált jövedelmeket Lorenz-görbéként ábrázoljuk, akkor a Gini-koefficiens a Lorenz-görbe és a teljes egyenlőséget szimbolizáló 45 fokos egyenes közötti területtel arányos. (A 0,4–0,5 körüli Gini-érték az egyenlőtlenesség viszonylag magas szintjét jelenti, a 0,2 körüli érték pedig viszonylag egyenletes jövedelem-eloszlást mutat.)

S80/S20 (jövedelmi ötödök aránya): az ekvivalens jövedelmek eloszlásában a felső 20% és az alsó 20% jövedelemátlagának hányadosa.

Jövedelmi rétegek: a medián ekvivalens jövedelem százalékában meghatározott csoportok. Alsó réteg: a mediánjövedelem 50%-ánál kevesebb jövedelmük van. Alsó-közép réteg: a mediánjövedelem 50–80%-a közötti jövedelmük van. Középréteg: a mediánjövedelem 80–120%-a közötti jövedelmük van. Felső-közép réteg: a mediánjövedelem 120–200%-a közötti jövedelmük van. Felső réteg: a mediánjövedelem 200%-ánál több jövedelmük van.

COICOP (*Classification of Individual Consumption by Purpose*), a lakossági fogyasztás rendeltetés szerinti osztályozása. Struktúráját tekintve a vásárolt fogyasztási javak rendeltetés szerint felépített, decimális szerkezetű, négy szintű rendszere, amely tartalmában harmonizált nemzetközi nomenklatúra. A COICOP jelenleg 14 fő kategóriából áll, amelyből az első 12 a háztartások teljes egyéni fogyasztási kiadásait tartalmazza, az utolsó 2 pedig a háztartásokat segítő nonprofit intézmények és az államháztartás által nyújtott természetbeni társadalmi transzfereket foglalja magában. A háztartási költségvetési és életkörülmény adatfelvétel az első 12 kategóriáról szolgáltat adatokat.

A háztartások teljes kiadásának számbavétele során a COICOP szerinti lakásfenntartási és háztartási energiakiadásokat kibővítve, komplexebben értelmeztük a lakhatással kapcsolatos kiadásokat. A COICOP osztályozási rendszer körébe tartozó lakásfenntartási kiadások a következők: tényleges lakbér, lakáskarbantartáshoz, javításhoz használt anyagok és szolgáltatások, vízellátás és egyéb szolgáltatások, elektromos energia, gáz és egyéb tüzelőanyagok. A teljes kiadás mérése során mindezeket túl figyelembe vettünk olyan tételeket is, amelyeket kizár a COICOP, ilyenek az állandóan lakott lakás jelzáloghiteleinek törlesztő részletei, valamint azok kamatai.

Elérhetőségek:

kommunikacio@ksh.hu

[Lépjön velünk kapcsolatban!](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789